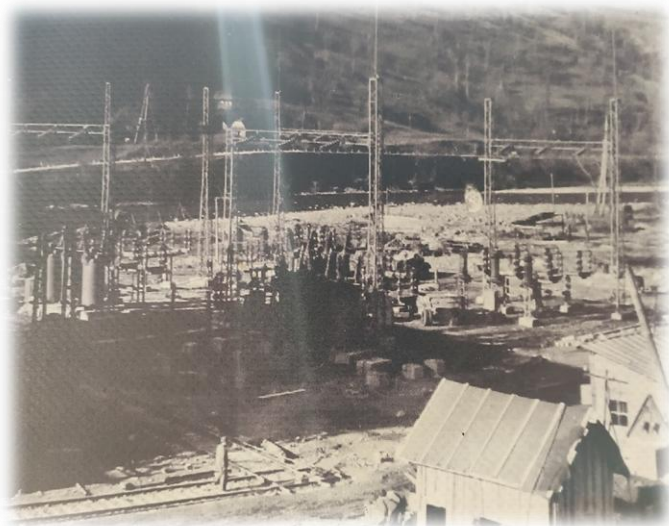

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

Történelem és Társadalomtudományi Tanszék

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

TALABOR-NAGY-ÁGI VÍZERŐMŰ – AZ IPAROSÍTÁS JELLKÉPE KÁRPÁTALJÁN (1949 – 1956)

Készítette: Izsák Szilveszter

Szak: Történelem és archeológia MA I/2.

Témavezető: Dr. habil. Váradi Natália

Dolgozat lezárásának dátuma: 2024. március 5.

Beregszász – 2024

TARTALOM

BEVEZETÉS	3
I. FEJEZET.A TALABOR-NAGY-ÁGI VÍZERŐMŰ TÖRTÉNETE.....	4
ÖSSZEGZÉS	21
FELHASZNÁLT IRODALOM	23
MELLÉKLETEK.....	25

BEVEZETÉS

A Talabor-Nagy-ági vízerőmű építése kiemelt figyelmet kapott a közép-európai térségben, különösen Kárpátalja területén az 1950-es években. A vízenergia egyre nagyobb jelentőséggel bír a fenntartható és olcsó energiaforrások keresésében, és így a projekt egy ígéretes lépést jelentett ezen a területen. Ezen munka célja, hogy részletesen megvizsgálja ezt vízerőmű építésének folyamatát a levéltári, valamint a fellelhető szekunder források tükrében.

Ezen felül, a munka célja, hogy a Talabor-Nagy-ági vízerőmű építésének szempontjából egyedülálló módon hozzájáruljon a magyar nyelvű irodalomban tapasztalható hiányhoz ebben a témában. Azáltal, hogy részletesen elemzi a projekthez kapcsolódó gazdasági és társadalmi tényezőket, a dolgozat hozzájárul a kárpátaljai magyar nyelvű tudományos diskurzus bővítéséhez.

A Talabor-Nagy-ági vízerőmű építésének kontextusa szoros kapcsolatban van Kárpátalja gazdasági helyzetével az 1950-es években. Ebben az időszakban a régió gazdasága jelentős átalakuláson ment keresztül, amelyet a szovjet időbeli iparfejlesztés és mezőgazdasági reformok határoztak meg. Így az analitikus áttekintés segíti megérteni a régió gazdasági háttérét, amelyre a vízerőmű projekt is hatással lehet.

Maga a vízerőmű tervezése, építése és üzembehelyezése egy hosszú folyamat volt. A projekt első ötlete az Osztrák-Magyar Monarchia idején jelent meg. Részletesebb, maihoz hasonló tervrajz és koncepció kidolgozást a Cseh Köztársaság idején kapott. Az első előkészületi munkálatokat a visszatérő Magyar Királyság ideje alatt végezték el. A végső megvalósítás, viszont a Szovjetunió időszakában történt meg. Az építkezés 1949 és 1956 között létesült csúszással (mivel az eredeti tervek szerint 1954-re már üzembe kellett volna helyezni az objektumot), komoly tökebefektetéssel. Az építési folyamat történetének kidolgozása a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár Ungvári részlegének anyagai tükrében történt. Feldolgozásra került két fond anyagai, mégpedig az P-1097 és az P-1914. A munka összesen 42 oldal. A felhasznált irodalmak jegyzéke 50 elemet tartalmaz.

I. FEJEZET. A TALABOR-NAGY-ÁGI VÍZERŐMŰ TÖRTÉNETE

Křižka cseh mérnök 1923-ban egyedülálló projektet dolgozott ki, mely a Talabor és a Nagyág folyók közötti természetes magassági különbség kihasználására épült. Hasonló projekteket dolgoztak ki a magyar tervezők is a csehek előtt és után egyaránt. Az előbbi folyóra egy 45 méter magas gát építését javasolta, amely akár 45 millió köbméter vizet is képes lett volna befogni. A két folyó párhuzamosan halad a Bovcarszki-gerinc mentén, de különböző magassági szinteken. A Talabor folyó 200 méterrel magasabban fekszik, mint a Nagyág, és a legmagasabb pontjuk között mindössze 4 kilométer a távolság. Ennek eredményeként a Talabor vizét egy 2,7 méter átmérőjű, 3700 méter hosszú levezető alagúton és egy nyomóvezetéken keresztül folyamatosan szállították volna a Nagyág tervezett vízerőmű turbináihoz.¹

Azonban a térség akkoriban Csehszlovák Köztársasághoz tartozott, és a történelmi körülmények miatt a hatóságok nem valósították meg az egyedülálló projektet, így csak a megfelelő dokumentáció készült el.

Miután Kárpátalja Szovjet fennhatóság alá került a „Hidroenergoprojekt” Kutató és Tervező Intézet ukrainai részlegének Lembergi tervező és felmérő csoportját bízták meg a helyi vízenenergiaforrások felhasználási lehetőségeinek tanulmányozásával. A munkálatok elvégzése után a Talabor-Nagy-ági vízerőmű építési idejét 1949 februárjától négy évre tervezték. Később azonban ezt az időszakot további három évvel meghosszabbították. Az erőmű építésének éveiben (1949-1956) szakemberek, berendezések, anyagi és munkaerő a Szovjetunió, Csehszlovákia és az NDK egész területéről érkeztek a helyszínre. A jóvátételi törvény értelmében a finn „Francis” cég gyártotta a turbinákat, melyek mellett az Urali gyártmányú generátorok állították elő a villamosenergiát. Ezen kívül a finn cég gyártotta a 380 méter hosszú, 2,15 méter átmérőjű fém nyomóvezetékét, melyet a hegyoldalban fektettek le.¹

A víz áramlási sebessége a csőben 18 köbméter másodpercenként. A sziklába fúrt alagút dőlésszöge 37 fokkal tér el a vízszintes helyzettől. Így esést adva a lezúduló víznek, ami egy 350 méter hosszú csövön megy keresztül. A cső falvastagsága 2,5 cm, átmérője 2,2 méter (Finnországban készült). A víz ezen a csövön keresztül gyorsul fel, és a vízerőmű főcsarnokában lévő három turbinába kerül.¹

Az erőmű turbinaegységeit az „Uralelektroapparat” vállalat (Szovjetunió, Szverdlovszk) gyártotta. Az olajellátó rendszerek Finnországban készültek, míg a fordulatszám-szabályozó rendszerek svéd gyártmányúak voltak. Minden turbina maximális terhelés mellett 9 MWh villamos energiát állít elő. A turbinák percenként 600 fordulattal működnek.²

---

¹ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 3, ark. 1-7.

² KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 19, ark. 1-7.

A munkálatok megkezdését megelőzte egy speciális részleg létrehozása a „Dnyiprogesbud” alapján, amit elneveztek „Zákárpátgesbudnak”. Az építkezés megkezdéséhez az anyaszervezett átadott több aktívát is. A Kárpátaljai Területi Állami Levéltárban fellelhető bevezető mérleg szerint a Kárpátaljai leányszervezett az alábbi összegekben kapott javak:

Táblázat 2.1

A „Zákárpátgesbud” bevezető mérlegének főbb részei 1949. április hónapra

№	Mérlegtétel megnevezése	Ár (rubelben)
1.	Tervezett munkák és vásárlások	292837,44
2.	Tárgyi eszközök	380978,08
3.	Felszerelések és anyagok	299638,30
4.	Fizetések	50442,88
5.	Pénzeszközök	1367858,49

Szerkesztette: Izsák Szilveszter. Forrás: KTÁL, F. P–1097, op. 1, od. zb. 11, ark. 1-7

Az első tételben „Tervezett munkák és vásárlások” az egész összeget a betervezett vásárlások teszik ki. Ezen időintervallumban megtörtént a hiányzó és kellő erőgépek, valamint felszerelések megvásárlása. Továbbá a leírásban megfigyelhető, hogy komoly mennyiségű alapanyagot halmoztak fel így törekedve az építkezés gördülékeny megkezdésére.

Továbbá a felkutatott dokumentumok tartalmazzák az egész építkezés tervezett költségeit. Ezen dokumentum megnevezése: „Годовой титульный список капитальных работ”, avagy magyarul „A beruházási munkák éves címjegyzéke”. Az adott leírást minden évre elkészítették felszámolva azon munkák értékét, amelyek elvégzésre kerülnek a tárgyévben.

Az 1950. október 26-án elfogadott leírás szerint az építkezés tervezett összértéke 186265,9 ezer rubel volt (1950. január 1-re aktuális áron). A leírás szerint az 1950-es év alatt összesen 25850 ezer rubelnek megfelelő értékben elvégzett munkát hajtott végre a „Zákárpátgesbud” a Talabor-Nagy-ági vízerőmű létrehozása érdekében.³

Táblázat 2.2

A beruházási munkák éves címjegyzéke 1950. évre a Talabor-Nagy-ági vízerőmű építése során (ezer rubelben)

Tétel megnevezés	Teljes érték az építkezés éveire	Végrehajtott munkák értéke a tárgyév elejére	Éves tervek			
			Összesen	Részletesebben		
				Építkezési munkálatok	Összeszerelési munkálatok	Berendezési munkálatok

³ KTÁL, F. P–1097, op. 1, od. zb. 45, ark. 1-3.

Összesen az építkezés alatt	186265,9	12501	25850	18547	203	783	631
A. Fejezet							
Kutatás feltárás	4650,4	1713,4	2217	-	-	-	2217
Tervezés	-	720	-	-	-	-	-
Tudományos-kutatói munka	250	-	50	-	-	-	50
Elkobzás	1423,2	750	500	-	-	-	500
Szervezési költségek	500	300	200	-	-	-	200
B. Fejezet							
Levezető alagút	29754,7	-	2870	2870	-	-	-
Autóút	1587,4	137	1300	1300	-	-	-
Kesekény nyomtávú vasút	15005,2	-	500	500	-	-	-
Mozdítható útszakasz	4122,8	64	1500	1500	-	-	-
Villamosítás	2426,1	18	2408	1848	160	400	-
Állandó lakhelyek	2472,2	-	1400	1400	-	-	-
Állandó híd a Nagyg folyón	436,5	-	300	300	-	-	-
Előkészítő munkák a gát létesítéséhez	894,7	-	652	652	-	-	-
C. Fejezet							
Ideiglenes lakhelyek	11061,3	2042,2	3885	3885	-	-	-
Szociál-kulturális építmények	-	955	1270	1270	-	-	-
Ideiglenes termelési épít.	-	1023	1048	722	43	283	-
Raktárak	-	637	400	400	-	-	-
Egyéb másodrendű utak/hidak	13443,2	1456	450	450	-	-	-
Útjavítások	-	823	1200	1200	-	-	-
Kommunikáció	1135,7	-	350	250	-	100	-
Gépezetek vásárlása	12000	1691	3350	-	-	-	3350

Szerkesztette: Izsák Szilveszter. Forrás: KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 45, ark. 1-3

Ezen leírásból kiderül, hogy 1950-re leginkább csak előkészítő munkákat terveztek be a szakértők. A legnagyobb pénzeszközök a levezető alagút elkészítésére, villamosításra, ideiglenes és állandó lakhelyek létesítésére lettek felhasználva. Továbbá fontos szerepe volt a kutatói munkának is (többek között a geodéziai felméréseknek). Továbbá fontos volt az infrastruktúra megteremtése az építkezés folyamatának probléma mentes megkezdéséhez.

A vízerőmű létesítése, a dolgozók településének kialakításával kezdődött és magának a víztározónak a felépítése céljából jelentős területet – összesen 662 hektárnyi földet – foglaltak le. Az ilyen méretű területi beavatkozásokat kísérő dokumentáció és szabályozás elengedhetetlen az érintett polgárok és szervezetek jogainak és vagyonának védelme érdekében. Ebben az összefüggésben egy különbözőségeket vizsgáló bizottság került összeállításra, amelynek feladata a földterületek és vagyonok építkezés okozta kárainak pontos meghatározása volt.⁴

A Kárpátaljai Megyei Állami Levéltárban őrzött iratanyagokból kitűnik, hogy Égermező községben összesen 160 háztartást érintett az áthelyezés, amely 1229 fő lakost érintett. Ezen kívül Bovcár és Alsóbisztra településeken további 21 háztartást kellett kitelepíteni. Az érintett lakosság kártérítése összesen 1,497 millió rubelt tett ki, míg az előntés és egyéb beavatkozások okozta teljes kár 8 millió 887 ezer rubel értékben volt becsülhető.⁵

A vízerőmű víztározóját 1955-ben létesítették. A vízfelületének területe 80 hektár, mely minimális vízállás esetén 72 hektárra csökken, míg maximális vízállásnál 90 hektárra duzzad. A víztározó mélysége 8 méter, hossza pedig több mint 10 km, átlagos szélessége pedig 100 méter. Összesen 24 millió m³ víztárolására alkalmas. A gát magassága 45 méter, hossza pedig 153 méter. Az építéshez 200 000 köbméter beton volt szükséges.⁶

Viktor Lyovushkin kinevezésre került az első vezető pozícióba a vízerőmű projektjében, míg Nyikolaj Zinevics, a „Dnyiprogesbud” vezetője, főmérnöki feladatkörökkel bírt. A két vezetőt 11 mérnöki és műszaki szakember, valamint a főkönyvelő kísérte.⁷

A Szovjetunió Minisztertanácsa 1950-ben utasítást adott az Erőművek Minisztériumának a keskeny nyomtávú (750 mm), 35 kilométeres vasútvonal kiépítésére, amely Talaborfalu falujától indult és a gát területéig vezetett, érintve a Bustyaháza - Talaborfalu - Darva - Kricsfalu - Kövesliget - Égermező útvonalat, a főcsomóponti gátnál. Az infrastrukturális fejlesztés célja az építőanyagok biztosítása és a környékkel való kommunikáció javítása volt.⁸ Ezen vasútvonalon 16 tonnás IIT-4-es típusú kisnyomtávú gőzösök tevékenykedtek, amelyeket szintén Finnországban gyártottak. Maximális sebességük 35 km/ó volt.⁹

Az építkezés nem ment terv szerint és számos problémával járt. A nehézségekről részletesen beszámol Grigoruk (a „Zákárpátgesbud” építkezésvezetője) levelében, amit Iván Dmitrijev miniszterhelyetteshez (A Szovjetunió erőműveiért felelős minisztériuma) 1952 áprilisában. A levél adaléka értelmében az építkezéshez szükséges alapanyagok összértéke 4080,5 ezer rubel. Viszont

---

⁴ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 12, ark. 1-47.

⁵ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 13, ark. 1-42.

⁶ KTÁL, F. P-1914, op. 1, od. zb. 18, ark. 1-19.

⁷ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 7, ark. 1-70.

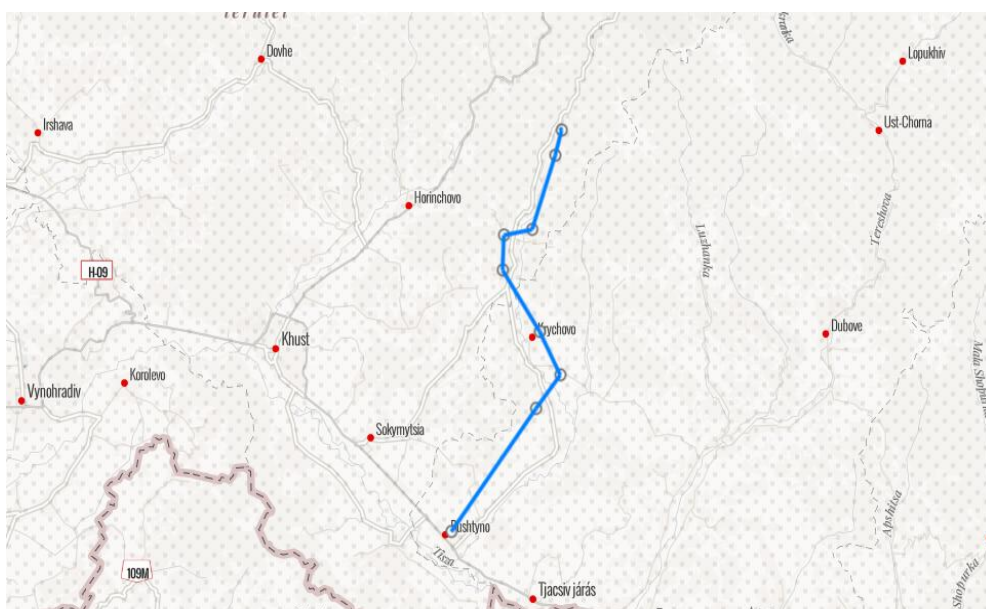
⁸ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 27, ark. 1-14.

⁹ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 50, ark. 1-6.

1952. április 1-re összesen 1795,2 ezer rubel értékben volt leszállítva a kellő anyagok listája. Így a hiányzó rész összesen 2285,3 ezer rubelt tett ki. Az adott tények komolyan hátráltatták az építkezést. Továbbá felmerültek problémák a vasúti sín típusával. Mivel nagyobb teherbírással rendelkező darabokat kaptak, ellentétben a tervekkel. Így a költségek mértéke megemelkedett 400 ezer rubellel. Egyéb problémák merültek fel a faanyaggal. A projektben szerepelő alapanyag ellentétében sokkal gyengébb került leszállítása és felhasználásra (a talpfákat és a hidakat készítették belőle).¹⁰

A projekt teljes költsége 5 millió rubel volt, és összesen 457 hektár területet jelöltek ki, amelyek különböző tulajdonosok birtokában lévő földek voltak, a projekt megvalósításához. Ez a lépés kiemelkedő fontosságú volt a vízerőmű létrehozásának folyamatában, és biztosította az építéshez szükséges alapanyagok és infrastrukturális feltételek megteremtését. A Kárpátaljai Területi Állami Levéltárban található ábrák szerint a keskenyvasút több helyen is átszelte a Talabor folyót.¹¹

2.1 ábra. A kisnyomtávú vasútvonalának irány rajza

Szerkesztette: Izsák Szilveszter. Forrás: KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 192, ark. 15.

Az építkezés nagyszabású volt, és számos kiegészítő létesítmény megvalósítását igényelte, hogy biztosítsa az építők és a jövőbeli település lakóinak megfelelő életfeltételeit. A levéltári dokumentumok részletezik, hogy a vízerőmű építése előtt elsődlegesen lakóhelyeket és szociális létesítményeket terveztek, ideértve 25 lakóépületet és 29 kollégiumot összesen 2039 férőhellyel, egy 25 gyermekre tervezett óvodát, egy 40 főre kialakított általános iskolát, egy 25 fekvőhellyel rendelkező kórházat, egy járóbeteg-rendelőt, egy szülészeti osztályt, egy pékséget, egy egészségügyi központot, egy mozit, egy klubot és további létesítményeket.¹² Továbbá, tervezték egy állandó

¹⁰ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 192, ark. 6-10.

¹¹ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 192, ark. 1-6.

¹² KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 26, ark. 1-10.

település kialakítását is, mely magában foglalt volna egy lovardát¹³, öt étkezdét, egy fürdőházat zuhanyzókkal, 17 ipari létesítményt, beleértve egy kődarálót, valamint egy útvonalat a Bovcári gerincen, falusi utakat és belső közlekedési vasútvonalakat a további építkezésekhez.¹¹

További levéltári kutatás során elemzésre kerültek egyéb tervek. Az egyik ilyen dokumentum az „Сводный хозяйственно-финансовый план”, avagy magyarul „Konzolidált üzleti és pénzügyi terv”.¹⁴ A terv az alábbi részeket tartalmazta:

Táblázat 2.3

Konzolidált üzleti és pénzügyi terv 1951-re

Terv tétel	Mérté kegys ég	Összesen	Pontosítva
Az összes lakóházak száma Lakóházak területe	db. m ²	66 10460	Kőből – 15/1620 m ² Fából – 1/327 m ² Egyéb – 50/8513 m ²
Lakóterület ideiglenes lakóházakban Lakóterület állandó lakóházakban	m ² m ²	4887 6173	Nem lakóházakban – 340 m ²
Lakóházak területe, amelyekben be volt vezetve a villamosenergia	m ²	5000	-
Lakóházak építésére fordított pénzeszközök	ezer rubel	1968	Kőből – 1480 ezer rub. Fából – 276 ezer rub. Egyéb – 212 ezer rub.
Belakott lakóterület	m ²	8800	Ágyas kollégium – 3200 m ² Férőhelyek - 800
Ottlakó munkások száma (családjukkal együtt)	db.	1900	Az építk. dolg. sz. – 1700 családtagok – 200

Szerkesztette: Izsák Szilveszter. Forrás: KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 87, ark. 1-3.

A levéltári adatokból egyértelműen kivehető, hogy az építkezés megvalósításához szükség volt komoly munkaerő bázis. Ezen munkások elszállásolásához szükség volt nagy mennyiségű lakóhelyre. Ezt a vezetési ágazat kollégiumokkal oldotta meg ahol elég kevés hely jutott egy emberre. A feljegyzések szerint 4m² jutott egy munkásra. A lakóhelyekért lakbért kellett fizetni, amely 42 rubel volt. Figyelembe véve a dokumentumban szereplő 1951-es adatokat, amely szerint átlagosan 800 ágyat vettek igénybe az év során így az akkor elvégzett kalkulációk szerint 249660 rubel jövedelmet termeltek a szolgáltatások nyújtásáért. Viszont a kiadások, amelyek a lakóhelyek fenntartására voltak irányítva 402822 rubel összegben jelentkeztek.¹⁵

Ezen építmények karbantartására adminisztrálására szükség volt munkásokra. A fent említett tervben szerepelnek továbbá a lakótelepeken különböző feladatokat ellátó személyzet létszáma, valamint fizetése. Az élőhelyek fenntartásában részt vettek az alábbi munkakörök:¹⁶

¹³ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 20, ark. 1-4.

¹⁴ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 87, ark. 1-3.

¹⁵ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 87, ark. 1.

¹⁶ Uo. 2.

Munkások száma és azok fizetései az 1951-es Konszolidált üzleti és pénzügyi terv szerint

Munkakör megnevezése	Munkás szám	Ebből, akik az ágyas kollégiumokban dolgoznak	Egy éves fizetési keret (rub.)	Ebből, azok számára, akik az ágyas kollégiumokban dolgoznak (rub.)	Kiszámolt egy hónapi átlag fizetés (rub.)
LAKÓHÁZAK ELLÁTÁSA					
Lakóházak irányítói	5	3	40000	24000	666,67
Könyvelők	3	2	27000	12000	750
Ügyvezetők	2	1	12000	6000	500
Gondnokok	3	2	18000	12000	500
Takarítók	12	10	54000	45000	375
Őrök	3	2	13500	9500	375
Vízvezetékyszerelők	2	1	14000	7000	583,33
Villanyszerelők	2	2	14000	7000	583,33
Fűtők	6	4	42000	28000	583,33
Összesen	38	26	234500	156000	546,30
KOMMUNÁLIS SZERVEZETEK ELLÁTÁSA					
Fürdőkért felelős	1	-	7600	-	633,33
Fűtők	2	-	10000	-	416,67
Mechanikusok	2	-	16000	-	666,67
Mosók	4	-	24000	-	500
Klubosok	2	-	10000	-	416,67
Összesen	11	-	67600	-	526,67

Szerkesztette: Izsák Szilveszter. Forrás: KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 87, ark. 1-3.

A megkapott adatokból elmondható, hogy a könyvelői munkakörben tevékenykedők keresték a legtöbbet a lakóházak és egyéb építmények ellátásában résztvevők közül. Viszonylag sok munkás látta el feladatait az ágyas kollégiumok fenntartásában, mégpedig szám szerint: 26-an. Az átlag egy havi fizetés a lakóházak személyzeténél magasabb volt, mint a kommunális szervezetek

ellátását biztosító dolgozóknál. A különbség átlagosan mindösszesen havi 19,63 rubel. Továbbá fontos kiemelni azt, hogy az adott összegek még az 1961-es denomináció előtti értékben vannak megadva.

Az építkezések során évente átlagosan több mint 300 különböző mechanizmust és földmunkagépet, valamint 100 járművet alkalmaztak. A levéltári dokumentumok szerint a létesítési időszakban, 1949 és 1956 között összesen 420 000 köbméter betont öntöttek, melyhez 84 000 tonna cementet, 250 000 köbméter zúzott követ, 90 000 köbméter homokot, 80 000 köbméter törmelékkövet, 700 tonna fém anyagot, 1910 tonna vasúti sínanyagot és 32 000 köbméter fát használtak fel. A hegyoldalon egy 380 méter hosszú, 2,15 méter átmérőjű fém nyomóvezetékét is telepítették. Emellett több mint 1900 ezer köbméter földet mozgattak és dolgoztak fel a területen.¹⁷

A nagy volumen mellett felmerültek komolyabb problémák. 1951 közepén a Szovjetunió Erőművekért felelős minisztériuma létrehozott egy bizottságot, amelynek feladata volt felmérni az építkezés menetét. Ekkora a projekt megvalósítása már 2,5 éve zajlott. Az eredeti tervek szerint az első termelési vonal beindítását 1952 végére tervezték. Az vízerőmű végleges befejezését pedig 1954-re. Ennek ellenére elemezve az aktuális helyzetet (a levéltári dokumentumok segítségével) ezt a tervet képtelenség volt teljesíteni azokkal az erőforrásokkal, amelyek rendelkezésre álltak.¹⁸

A bizottság felmérő munkájából kiderülnek az alábbi adatok:

Táblázat 2.5

A Talabor-Nagy-ági vízerőmű építési folyamatát felügyelő bizottság munkájának eredményei 1951 közepére

Az épít. objektumán ak megnevezése	Mértékegys ég	Elvégzend ő munka teljes terv szerint	Elvégzend ő munka 2 éves terv szerint	Gyakorlatba n elvégzett munka 2 év alatt	2 éves terv teljesítés e %-ban	Elmaradás a 2 éves tervtől %- ban
Ideiglenes lakóhelyek	m ²	11580	10000	6000	60	-40
Szociál- kulturális építmények	m ³	14700	12000	9850	82	-18
Termelési és raktár helységek	m ³	39000	35000	28000	80	-20

¹⁷ KTÁL, F. P-1914, op. 1, od. zb. 18, ark. 1-15.

¹⁸ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 111, ark. 1-2.

Utak és hidak	km	12,3	10	7	70	-30
Kisnyomtávú vasút	km	15,2	12	2,5	21	-79
Vízvezető alagút	m	3750	1500	400	26	-74
Gát és betonozás	%	100	35	0	0	-100
Turbina épület	%	100	20	0	0	-100
Elektromos vezeték 110 Kw/h	%	100	100	80	80	-20
Tőkebefektet és	millió rubel	185	84,7	42,3	50	-50

Szerkesztette: Izsák Szilveszter. Forrás: KTÁL, F. P–1097, op. 1, od. zb. 111, ark. 1.

Az összegyűjtött adatok szerint egyik 2 éves építkezési tervet sem sikerült teljesen teljesíteni az építkezésben résztvevő munkásoknak, valamint vezetőségnek. Legnagyobb csúszásban van a gát és a turbina ház építése. Ezen létesítmények kulcsfontosságúak és már a munkák 1/3, 1/5 terv szerint el kellett volna végezni. Az adott csúszások okait taglalja tovább a dokumentum, amelyet a bizottság készített el.

Főbb okok közé sorolják elsősorban a munkások képzetlenségét és a szakember hiányt. A beszámoló szerint a két építkezés vezetőből egyik sem rendelkezik mérnöki végzettséggel. A kilenc építkezési részleg művezetőiből összesen 3 ember rendelkezik megfelelő képesítéssel. A tizenkilenc alagút fúró mester közül összesen négynek van megfelelő végzettsége. Továbbá problémát okoznak az építkezési területek közötti távolságok, amelyek nehezítik a munkáját az így is nem elegendő létszámban rendelkezésre álló munkaerőnek. Továbbá beszámolnak arról is, hogy sok munkás és vezető legszívesebben ott hagyná munkahelyét. Ennek okaként a távolságot a nem megfelelő étkeztetést és a klímát tartják a bizottság szakemberei. Egyidőben beszámolnak arról is, hogy nagy hiány van a következő szakemberekből: villamosenergiái szakemberek, hegesztők, mechanikusok, traktoristák, szerelők, markoló kezelők.¹⁹

Mindazonáltal komoly problémák voltak a munkaerő logisztikájával. Havonta a nagy távolságok miatt a munkaidő 10-15% a dolgozók szállításával töltöttek. Ennek okai a nem megfelelő

¹⁹ KTÁL, F. P–1097, op. 1, od. zb. 111, ark. 2-3.

étkeztetés (ami a leírás szerint nem veszi figyelembe a helyi emberi erőforrás ízvilágát és szokásait), problémák a kenyérrel való ellátásban, plusz az étel magas vételára a helyi menzán.²⁰

A fontosabb okokhoz tartozik egyaránt a villamos energiával való ellátottság szintje. A beszámoló szerint az eltelt 2,5 év alatt az építkezés energia követelményeinek mindösszesen 10-25% sikerült kielégíteni. Ennek okaiként tekinthetők a finanszírozás hiánya a minisztérium oldaláról, ami azt eredményezte, hogy a magasfeszültségű vezetékek használatbavételé csúszott 1,5 évet.²¹

További nehézséget jelentett a nyersanyagok logisztikája. Ennek okaiként tekinthető a távolság a legközelebbi vasútállomáshoz, ami összesen 40 km volt (ebben az időben még építés alatt van a keskeny nyomtávú vasútvonal). Egyéb okok közé sorolható az összekötő utak nem kielégítő állapota. Az utak karbantartása nehéz folyamat volt viszont nem volt elvégezve kellő módon, valamint időben. Ez azt eredményezte, hogy a járművek amortizációs ideje rohamosan lecsökkent. Valamint további problémák merültek fel az alkatrészek megszerzésével az autógumik és az akkumulátorok mennyiségével. Így az autópark megközelítőlegesen 50-60% huzamosabb ideig nem volt képes végrehajtani a kiosztott feladatokat.²²

Problémák akadtak a faanyaggal, a gát talapzatának elkészítésével, az alagúttal (legfőbb problémát a villamos energia és a képzett munkaerő hiánya adta így megtartva ezen gondokat az alagút építési ideje elhúzódhatott volna akár 3-4 évre is), a nem messze található betongyár beindításával, a vasút lerakásával és sok mással.²³ A bizottság nyílt levelet intézett a kellő minisztériumoknak annak érdekében, hogy a fennálló problémák megoldásra kerüljenek.²⁴

Táblázat 2.6

A bizottság által ajánlott megoldások listája a felsorolt problémákra 1951 közepére

Probléma	Megoldás
Energiaellátás	Az Ungvári hőerőmű kibővítése egy új erősebb kazánnal
Logisztika	1. Kötelezni a megye újtjaiért felelős tárcáit a Huszttól az építkezés helyszínéig vezető utak megjavítását a tárgyév 2 és 3 negyedévében 2. Átadni az építkezésen dolgozó járművek számára 260 db. autógumi szettet, 100 db. akkumulátort, valamint 5 tonna rugóacélt 3. Kötelezni az Erőművekért felelős minisztériumot átadni további 250 járművet. Többek között több platóst és buszt. 4. Megadni minden kellő anyagot a kisnyomtávú vasút megépítéséhez 1952 első

²⁰ Uo. 3.

²¹ Uo. 3-4.

²² KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 111, ark. 4-5.

²³ Uo. 6-7.

²⁴ Uo. 8.

	negyedévéig. Továbbá átadni a vasút részére 50 db. teherkocsit.
Építkezés	1. A gát mihamarabbi megépítése érdekében egy kisebb beton gyárat létesíteni a helyszínen, amely 1250 literes keverőkkel rendelkeznek majd. Felgyorsítani a külső betongyár építését. További két daru használata az effektívebb munka érdekében. Feltölteni a munkás állományt képzett munkaerővel legalább 50%-ra. 2. Az alagút építéséhez megteremteni minden körülményt, ellátni erőgépekkel, villamos energiával, valamint kellő mennyiségű képzett munkaerővel. Kötelezni a Kárpátalján működő kolhozokat a megfelelő képesítéssel rendelkező munkaerő beszolgáltatására (leginkább alagút fúrók, beton szakértők)

Szerkesztette: Izsák Szilveszter. Forrás: KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 111, ark. 8-14.

Az építkezéseken több mint 2000 munkavállaló dolgozott, akik különböző szakterületeken tevékenykedtek. A legmagasabb alkalmazotti létszámot 1954-ben érték el, amikor 2736 személy vett részt az építésben. A Talabor-Nagy-ági vízerőmű építéséről szóló levéltári dokumentumokból kiderül, hogy az összes mérnöki és műszaki szakembert a zaporizzsjai „Dnyiprogesbudból” rekrutálták a feladatra. Az építőipari munkások átlagos éves fizetése 7297 rubel volt. A becsült munka költsége 1950. július 1-jei áron, (a Szovjetunió Minisztertanácsa által jóváhagyott árakon) 213,3 millió rubel volt.²⁵ 1956-ban 102 munkást jutalmaztak meg a "Kiválóság a Szovjetunió erőműveinek építéséért folyó társadalmi versenyben" jelvény elismeréssel. Ugyanebben az évben sikeresen üzembe helyezték a vízerőművet.²⁶

Az 1951-es felmérések után az építkezés politikája megváltozott. Komolyabb összegek kerültek a költségvetésbe, továbbá nagyobb mértékű munka folyt a Talabor-Nagy-ági vízerőmű beindítása érdekében.²⁷

Összesítve az 1952-ben a „Zákárpátgesbud” nagyobb volumenű munkákat tervezett be mint 1951-re. A különbség rubelben kifejezve megközelítőlegesen 15000 ezer rubel, avagy százalékban 50% körül. Az eddig, szinte 3 év alatt elvégzett munkákhoz mérve 70%. Legfőbb hangsúly ahogyan az előző években is az építkezésre került. A legnagyobb összegeket a gát, levezető alagút és a kisvasút létesítésére fordították. Komoly költségeket terveztek még a főépületre. A tervekben továbbá kiderül, hogy a magasfeszültségű vezetékek (110 Kw/h) vonal több mint 90%-ra kész volt az adott pillanatra. Hasonló eredményeket értek el az autópályák építésében is. További komoly fejlesztésen ment keresztül

²⁵ KTÁL, F. P-1914, op. 1, od. zb. 34, ark. 1-5.

²⁶ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 470, ark. 1-3.

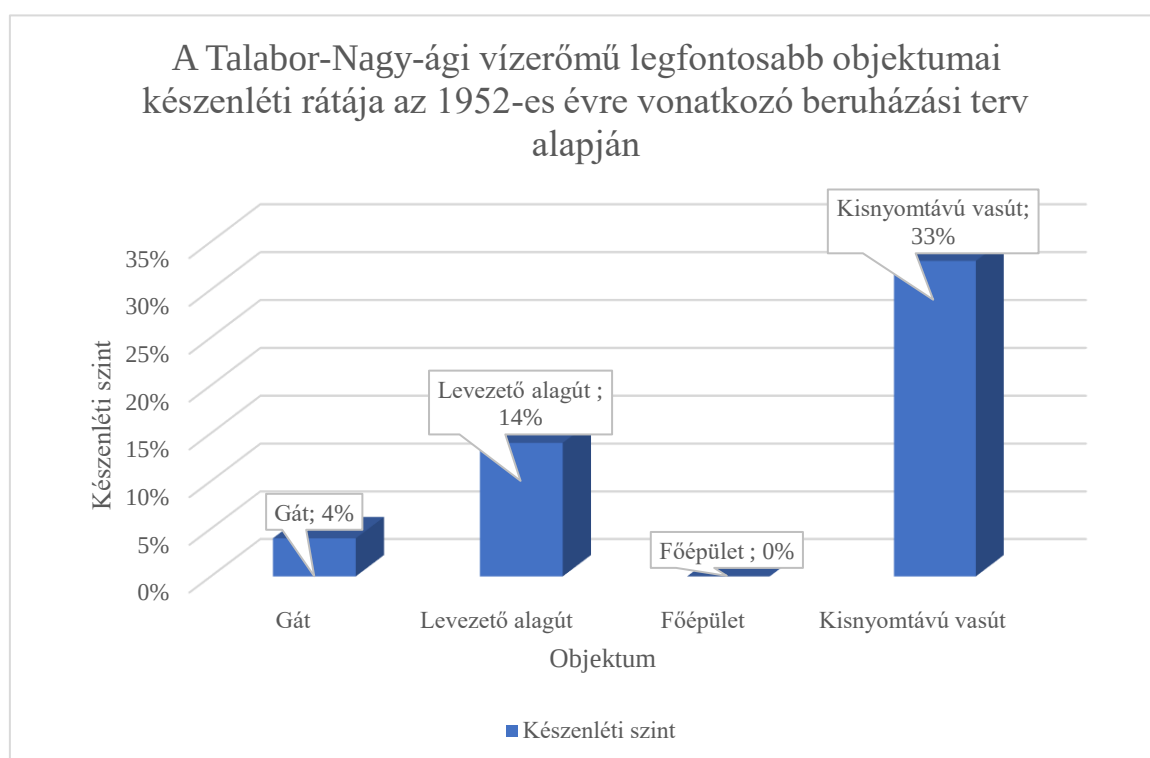
²⁷ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 165, ark. 1-6.

a lakótelep, mivel a javaslatok értelmében a férőhelyek és azok komfortjába fektettek a rendelkezésre álló tervezett pénzösszeg nagy részét.²⁸

Ezen eredmények sikerességében komoly mértékű szerepet játszott az előző évi felülvizsgáló bizottság munkája. A szakértői jelentés komoly nehézségekről számolt be, valamint megoldásokat vázolt fel ezek megoldására. Viszonylagos sikerrel ez végbe is ment.

Viszont továbbra is megfigyelhető komoly lemaradások a gát az alagút a vasútvonal és turbinaház építésében. A jelen adatok reprezentativitása érdekében érdemes ábrázolni őket egy ábrán.

2.2 ábra. A Talabor-Nagy-ági vízerőmű legfontosabb objektumai készenléti rátája az 1952-es évre vonatkozó beruházási terv alapján

Szerkesztette: Izsák Szilveszter. Forrás: KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 111, ark. 1.

Ezen eredmények összességében nem tekinthetők kielégítőnek főleg mivel az eredeti tervek szerint az első mechanizmusokat már 1952 második felében be kellett volna indítani. De mivel sem főépület, sem a gát nem állt készen ezért ez lehetetlennek bizonyult. Viszont komoly eredményt értek el a vasúthálózat kiépítésében, ami 1952 végére a tervek szerint már 33%-os készenléti szinten tartott. Összességében az erőmű főbb elemeinek átlag készenléti rátája a beszámoló pillanatára 12,75%-ra tehető, ami kritikusan kevés. Így az vízerőmű 1954-es átadása lehetetlen feladatnak bizonyult.

Az építkezés legnagyobb volumenű eseményei az 1953-as 1954-es években történtek. Ennek bizonyítékául szolgál a Kárpátaljai Területi Állami Levéltárban található átvételi nyilatkozatok

²⁸ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 165, ark. 1-3.

száma. Például az 1954-es évben összesen 114 ilyen dokumentumot jegyeztek fel. Ezen feljegyzések leginkább a gát különböző részeinek átadásáról szólnak. Maga a gát több nagyobb beton tömbből áll, amelyeket sorrendben egymás után helyeztek a helyükre. Továbbá érdemes megemlíteni a sok meghibásodási nyilatkozatot, amit az építkezés folyamata alatt hoztak létre. Legtöbb probléma az elektromos eszközöknél jelentkezett. Ennek okaként felhozható az esetleges gyártási hibák, az amortizáció, az építkezési személyzet képzetlensége és a gyakori áramkimaradások.²⁹

A dokumentumok csomagja tartalmazza a projekt munka és felmérés költségeit az évek során, amit a „Hidroenergoprojekt” Kutató és Tervező Intézet ukrainai részlegének Lembergi tervező és felmérő csoportja végzett el. A felmérések összköltsége magasnak nyilvánítható. Ezen költségekről az intézet számlát nyújtott be a „Zákárpátgesbudnak”, amit az utóbbi teljes összegében kifizetett.³⁰ A számla a következő elemeket tartalmazza:

Táblázat 2.8

Tervezésre fordított költségek az 1954 január 12-i számla alapján

Munkálat megnevezése	Összeg (rubelben)	Részesedése a végösszezből
Topográfiai és geodéziai munkálatok	233789	10,27%
Mérnöki és geológiai munkálatok	1211569	53,22%
Hidrometriai munkálatok	152519	6,70%
Partvédelmi és megerősítési munkálatok	6480	0,28%
Levezető alagút és kiegyenlítő bánya	66041	2,90%
A beton gyár elektromos ellátásának terve	24700	1,08%
Magasfeszültségű vonal 110 Kw/h	50076	2,20%
Állandó lakótelep	60694	2,67%
Külső vízellátás	5780	0,25%
Földalatti vonalak és berendezések	258782	11,37%
Fafeldolgozási telep	4580	0,20%
Autóutak a fafeldolgozási telephez	5610	0,25%
Kisnyomtávú vasút terve	59860	2,63%
Egyéb felvezető utak	18510	0,81%
Földcsuszamlásgátló intézkedések	11400	0,50%
Összesen	2276530	100%

Szerkesztette: Izsák Szilveszter. Forrás: KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 370, ark. 3-5.

²⁹ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 370, ark. 1-114.

³⁰ Uo. 3-5.

Összeségében a feljebb felhozott adatok alapján elmondható, hogy a tervezési és projekt munkák költségei igencsak magasak voltak. Az összeg legjelentősebb részét, megközelítőlegesen 53%-át, a mérnöki és geológiai felmérési munkák teszik ki. Ezen kiadások racionálisnak bizonyultak, mivel a gát építése során számos problémával küzdöttek, ami a talajt puhaságával és süllyedésével kapcsolatos. A nehézségekről és azok megoldásáról beszámolnak, mint a munkások úgy az építkezésvezetők a beszámolóikban. Erre válaszul a tervek megváltoztatásához folyamodtak, aminek eredményeként további földcsuszamlás elleni és partvédelmi intézkedéseket dolgoztak kis és valósítottak meg.²⁹

A további nagyobb költségű munkálatok közé tartoznak a topográfiai és geodéziai munkálatok, valamint a földalatti vonalak és berendezések megtervezése. A topográfiai munkálatok rendkívül fontosnak bizonyultak a további tervrajzok elkészítésében, mivel a mérnökök pontos képet kaphattak a terület földszinti és domborzati viszonyairól.²⁹

Maga a tervrajzok, amelyeket a tervezői iroda készített fel, precízen kidolgozott munkák voltak. Legtöbbjük kézzel rajzolt, részletes ábrázolásokkal rendelkezik.

Az 1953-as év alatt végezték el az egyik legkisebb értékű munkát az építkezés ideje alatt. Az 1954-es munkalati tervekből kiderül, hogy az év kezdetére a munkásoknak sikerült 114500 ezer rubel értékű munkálatokat elvégezni. Így kiszámítva az 1952-es munkalati terv végrehajtott részének segítségével az összmunkák értéke 1953-ban megközelítőlegesen 20000 ezer rubel.³¹

Ennek kétszeresét hajtották végre 1954-ben. A betervezett értékek 40000 ezer rubelben mérték. A munkálatok 80%-át az építkezési tevékenység teszi ki. A tárgyévet tartják az építkezés legproduktívabb évének.³²

Az építkezés 5. évében a nemzeti valutában kifejezett költségek magas szintre emelkedtek. Összesen a tárgyévre betervezett 40000 ezer rubelre értékelt elvégzendő munkából az építkezési munkálatok megközelítőlegesen 80% tesznek ki. Az adott mutató egyértelműen arra a következtetésre ad okot, hogy az adott időszak leginkább az építkezésről szólt. A legnagyobb költségeket a gát létesítésére fordították, ami az építkezési munkálatok 46%-át képezte. A második szignifikáns összeget a levezető alagút építésére fordították, ami a betervezett létesítési költségek 32%-át tette ki. Összesen a két létesítmény az építkezési költségek 78%-át alkották.³²

Továbbá több kiadási tétel lezárását tervezték a megvizsgált évben. Ezek közé tartoztak az útépités, karbantartás, a lakóházak, tűzoltó állomás, garázs, hidak építése. Egyidőben ezzel tervezték a kisnyomtávú vasút és a magasfeszültségű villamos vonal építésének a befejezését is. Egyéb

---

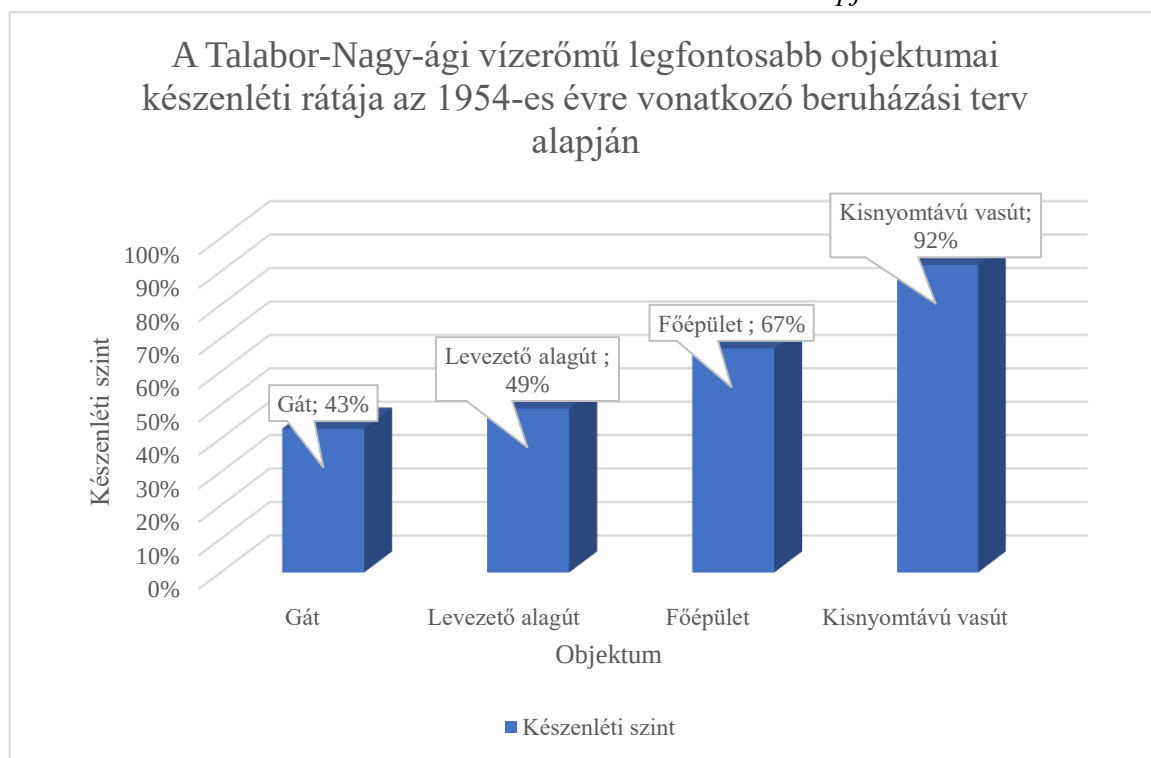
³¹ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 344, ark. 1-5.

³² Uo. 1.

költségek közül kiemelkedő az épületek lerombolására szánt összeg. A tárgyévben ment végbe a kitelepített faluk legtöbb épületeinek elpusztítása a víztározó létesítésének érdekében.³³

Az eredetileg átadás évének tervezett 1954-ben a legtöbb főbb elemei a vízerőműnek nem voltak készen. Viszont a beszámoló segítségével kiszámítható azok készenléti állapota az év elejére. Az adatok reprezentativitása érdekében véleményünk szerint érdemes egy ábrában rendszerezni őket.²⁷

2.3 ábra. A Talabor-Nagy-ági vízerőmű legfontosabb objektumai készenléti rátája az 1954-es évre vonatkozó beruházási terv alapján

Szerkesztette: Izsák Szilveszter. Forrás: KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 344, ark. 1-5.

Az 1954-es adatok alapján a vízerőmű legfontosabb elemeinek átlagos készenléti rátája 62,75% volt. Legközelebb a befejezéshez a kisvasút építése állt. Viszont az objektum komoly problémákkal épült (mérnöki hibák, nem megfelelő alapanyagok, késések a logisztikában és a finanszírozásban). Egyidőben ezzel a gát építése komoly csúszásokkal létesül, amelyről beszámolnak az építkezésvezetők beszámolóí 1954-ből. A legkritikusabb hibák, amelyek hátráltatták az átadást leginkább a mérési hibákban merültek ki. A szekciók átvételi dokumentumaiban szerepelnek beszámolások 1-1,5 méteres csúszások az eredeti tervtől, amelyeket helyben és nehezen javítottak az építésszek.³⁴

³³ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 344, ark. 1-2.

³⁴ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 370, ark. 31-92.

1955 augusztusában a „Zákárpátgesbudon” belül létrehozta egy indítási bizottságot, amelynek feladata volt felmérni a Talabor-Nagy-ági vízerőmű készenléti szintét, valamint előkészíteni a használatbavételi tervet. Elnöknek Kozsevnyikov mérnököt választották. További tagoknak tekintették Vaszilevszkij, Iljinszkij és Nyikityin mérnököket.³⁵

Az első ülés jegyzőkönyvének értelmében a használatbavételi tervet Nyikityin mérnöknek kellett kidolgozni még hozzá nagyon rövid kétnapos időtartam alatt. A dokumentum továbbá beszámol komoly problémákról a finanszírozással (az adott nehézség megjelenésének több oka is volt. Elősorban a munkások nem megfelelő hozzáállása, mivel nem voltak időben elkészítve és beadva kellő beszámolók, egyéb okként hozható fel egyes számlák nem létezése vagy elvesztése). Ezen gondok megoldására kinevezték Vaszilevszkij és Iljunkszij mérnököket, akik kötelesek voltak összeállítani egy listát a hiányzó dokumentumokról. Viszont egyidőben ezzel a jegyzőkönyv említést tesz, hogy a bizottság két tagja (Motancev és Iljinszkij mérnökök, mindketten vízerőműépítkezéssel foglalkoztak) nincs jelen az építkezés helyszínen így nem vehetnek részt a munkában. Gyűlés napnak kijelölték minden szerdai napját. A további ülések jegyzőkönyvei a fellebb felsorolt gondok megoldásáról számolt be, az eredmények megfelelőnek bizonyultak így a Talabor-Nagy-ági vízerőművet 1956-ban adták át.³⁶

Az erőmű létesítményei a befejezés időpontjában a következők voltak: egy 45 méter magas vasbeton gát a Talabor folyón, Egérmező falutól 1,5 km-re folyásirányban; egy víztározó ugyanezen a folyón, 193,8 hektár elárasztott területtel és 1,6 négyzetkilométeres víztükörrel; egy 100 méter hosszú, 7 méter átmérőjű alagútlefolyó, melyet a Bovcár-hegy alatt ástak, 3700 méter hosszan és 2,15 méter átmérőjű, a hegyoldal mentén lefektetett levezető alagút; az állomás vízerőművének talajszerkezete a folyó mérőműve. Ez utóbbi 37 méter hosszú, 16,4 méter széles és 19,1 méter magas volt.³⁷

A nagy volumenű építkezésekre fordított költségek visszatértek az államnak 6-7 évvel az első áramtermelés megkezdése után, 1956-ban. A Talabor-Nagy-ági vízerőmű kapacitása 27 000 kW, és éves szinten átlagosan 123 millió kWh villamos energiát termel (a folyó vízállásának függvényében).³⁸ Az eredeti tervek szerint folytatódott volna ez a sikeres példa, további erőművek építésével Kárpátalja hegyi folyóin. Azonban a kis vízenergiára való figyelem elterelődött a Szovjetunióban megjelenő nagy teljesítményű vízerőművek és az atomerőművek felé. Ennek eredményeként a vízerőmű továbbra is az egyetlen olyan erőmű Európában, amely két folyó erejét használja fel az energiatermeléshez.

---

³⁵ KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 399, ark. 1.

³⁶ Uo. 1-13.

³⁷ KTÁL, F. P-1914, op. 1, od. zb. 34, ark. 1-3.

³⁸ KTÁL, F. P-1914, op. 1, od. zb. 129, ark. 1-5.

Amikor a Talabor-Nagy-ági vízerőmű már teljes kapacitással működött, a szovjet szakemberek azon gondolkodtak, hogy ugyanott egy atomerőmű építését tervezzék meg. A 160 hektáros víztározó ideálisnak tűnt a tervezett atomerőműhöz, mivel a tározóból származó vízzel tervezték hűteni a reaktorokat.³⁹ Ezzel két fontos cél elérését tűzték ki maguk elé. A tervek soha nem valósultak meg. A szovjet korszakban a vízerőmű szigorúan őrzött objektumnak számított, stratégiai szempontból kiemelt létesítmény volt, melyhez csak a megfelelő biztonsági engedéllyel lehetett hozzáférni. A biztonsági személyzet elkobozta a kamerákat, hogy biztosítsák a terület biztonságát.⁴⁰

---

³⁹ KTÁL, F. P–1914, op. 1, od. zb. 134, ark. 1-6.

⁴⁰ KTÁL, F. P–1097, op. 1, od. zb. 25, ark. 1-20.

ÖSSZEGZÉS

A Hruscsov-korszak alatt Kárpátalján jelentős gazdasági és társadalmi változások következtek be. Az ipari és mezőgazdasági termelés bővülése, valamint az oktatás és az egészségügy modernizációja javította az életszínvonalat és a munkalehetőségeket a régióban. Az ipari termelés növekedése új üzemek és gyárak létrehozását eredményezte, főként a gépipar, az élelmiszeripar és az építőipar területén. Emellett a mezőgazdasági termelékenység is növekedett a modernizáció és technológiai fejlesztések hatására.

A gazdasági reformok eredményeként csökkent a munkanélküliség, javultak a bérek és a munkakörülmények. A kormányzat beruházásokat hajtott végre az oktatásban és az egészségügyben, ami javította a szolgáltatások minőségét és elérhetőségét. Ugyanakkor a korrupció, a bürokrácia és a politikai rendszer hiányosságai továbbra is problémákat jelentettek a régióban.

A gazdasági fejlődésnek ára volt, hiszen az iparosítás és az intenzív mezőgazdasági termelés negatív hatással volt a környezetre, szennyezve a levegőt és a talajt. A lakosság elégedetlensége nőtt a szovjet politikai és gazdasági rendszerrel szemben, mivel az életminőség javulása mellett még mindig fennálltak a korlátozások és a hiányosságok.

A Talabor-Nagy-ági vízerőmű építése 1949 és 1956 között jelentős mérföldkő volt a kárpátaljai energetikai fejlesztések történetében, melyet a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár anyagai alapján elemeztünk. Az építkezés során számos kihívással kellett szembenézni, melyek közül kiemelkedtek a munkaerőhiány és a szakképzettség hiánya, valamint a nyersanyagok korlátozott elérhetősége és a logisztikai nehézségek. Ezen tényezők ahhoz vezettek, hogy a projekt tervszerinti lezárása 1954-ben nem történt meg.

Az építés során a munkaerőhiány komoly akadályt jelentett, hiszen a területen korlátozott volt a rendelkezésre álló munkaerő, és a szükséges szakemberek száma is alacsony volt. Ezzel párhuzamosan a meglévő munkaerő jelentős része nem rendelkezett a szükséges szakképzettséggel, ami tovább nehezítette az építés folyamatát és hosszabbította az időtartamát.

A nyersanyagok hiánya szintén jelentős problémát jelentett az építkezés során. A területen limitált volt az elérhető anyagok mennyisége és minősége (legfőképp problémák merültek fel a villamos energiával és a faanyaggal), ami visszafogta az építés ütemét és növelte annak költségeit. A hiányosságok a cement, acél és más építőanyagok terén egyaránt megnehezítették az építési folyamatot, és problémát okoztak az infrastruktúra fejlesztésében.

A logisztikai nehézségek szintén kritikus szerepet játszottak az építés során. A terület elhelyezkedése és a környező infrastruktúra hiányosságai miatt a szállítás és az anyagok eljuttatása az építkezés helyszínére sokszor kihívás volt. A megfelelő szállítási útvonalak kialakítása és a

logisztikai műveletek optimalizálása (továbbá a kellő alkatrész raktárak létrehozása) nélkülözhetetlen volt az építés sikeres befejezéséhez.

Összeségében az építkezés komoly költségeket termelt és a projekt végső összege meghaladta a 200 millió rubelt. A létesítési munkálatok során évente átlagosan több mint 300 különböző mechanizmust és földmunkagépet, valamint 100 járművet alkalmaztak. A levéltári dokumentumok szerint a létesítési időszakban, 1949 és 1956 között összesen 420 000 köbméter betont öntöttek, melyhez 84 000 tonna cementet, 250 000 köbméter zúzott követ, 90 000 köbméter homokot, 80 000 köbméter törmelékkövet, 700 tonna fém anyagot, 1910 tonna vasúti sínanyagot és 32 000 köbméter fát használtak fel. A hegyoldalon egy 380 méter hosszú, 2,15 méter átmérőjű fém nyomóvezeték is telepítettek. Emellett több mint 1900 ezer köbméter földet mozgattak és dolgoztak fel a területen.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Újságok:

1. A Nagykárolyi vasutak villamos hajtóereje. A talabor-nagyági vizierőmű. Szatmármegyei Közlöny, 1911. október 08. 323-324 old.
2. Dr. Hamvai Lajos. A „Talabor-Nagyági” vizierőmű (a jövő reménységé). Kassai Újság, 1933. január 13. 7 old.
3. Dr. Hamvai Lajos. A Talabor-nagyági vízmű létesítése nagyot lendítene Ruszinszko gazdasági helyzetén. Új Közlöny, 1929. április 14. 1 old.
4. Négykilométeres alagutat építenek a Talabor-Nagyági vizierőműnél. Vállalkozók lapja, 1943. március 04. 3 old.
5. Óriási természeti erők hevernek kihasználatlanul Máramarosban. Határszéli Újság, 1928. július 8. 2-3 old.

Levéltári források:

6. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 3, ark. 1-7.
7. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 7, ark. 1-70.
8. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 11, ark. 1-7.
9. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 12, ark. 1-47.
10. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 13, ark. 1-42.
11. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 19, ark. 1-7.
12. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 20, ark. 1-4.
13. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 25, ark. 1-20.
14. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 26, ark. 1-10.
15. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 27, ark. 1-14.
16. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 45, ark. 1-3.
17. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 46, ark. 1-7.
18. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 49, ark. 1-31.
19. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 50, ark. 1-6.
20. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 72, ark. 1-12.
21. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 87, ark. 1-3.
22. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 102, ark. 1-34.
23. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 103, ark. 1-2.
24. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 111, ark. 1-21.
25. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 145, ark. 1-16.
26. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 146, ark. 1-22.

27. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 165, ark. 1-6.
28. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 175, ark. 1-52.
29. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 192, ark. 1-18.
30. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 317, ark. 1.
31. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 344, ark. 1-5.
32. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 346, ark. 1-4.
33. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 370, ark. 1-114.
34. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 399, ark. 1-13.
35. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 417, ark. 1-9.
36. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 418, ark. 1-8.
37. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 437, ark. 1-9.
38. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 450, ark. 1-41.
39. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 467, ark. 1-9.
40. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 469, ark. 1-7.
41. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 470, ark. 1-3.
42. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 493, ark. 1-9.
43. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 520, ark. 1-19.
44. KTÁL, F. P-1914, op. 1, od. zb. 7, ark. 1-19.
45. KTÁL, F. P-1914, op. 1, od. zb. 18, ark. 1-19.
46. KTÁL, F. P-1914, op. 1, od. zb. 32, ark. 1-13.
47. KTÁL, F. P-1914, op. 1, od. zb. 33, ark. 1-5.
48. KTÁL, F. P-1914, op. 1, od. zb. 34, ark. 1-5.
49. KTÁL, F. P-1914, op. 1, od. zb. 129, ark. 1-5.
50. KTÁL, F. P-1914, op. 1, od. zb. 134, ark. 1-6.

MELLÉKLETEK

Modern ruhafestés bármily divatszinre **Hájtájer Pál** Modern és tartós plüsszés és guovlórozás =
NAGYKÁROLY, Széchenyi-utca 43. szám. a róm. kath. elemi fiúiskola mellett.

Huszvizsgálók kiképzésével felmerült költségek megállapítása.
Ziegellhoffer Ödön volt színváltójai segédjegyző felelőssége hátralekötött fizetésének kiutalása tárgyában.

Kékosoroszfalu község ingatlan átengedése.
Erdengely és Iriny községek határozata a segédjegyző drágasági pótléka tárgyában.
Kapnikbánya község albiró fizetésének emelése tárgyában.

Felsőbánya r. t. város határozata az 1910. évről nyugdíjazásnál háromszorosan leendő betudása tárgyában.

Kocsord község ingatlan eladása.
Berinde István volt komoráni körjegyző személyes nyugdíjtarozásának megtérítése.

A nagyzekeresi körjegyzőség községeinek határozata, a körjegyző drágasági pótlékának megajánlása tárgyában.

Nagykároly r. t. város nyomtatvány beszerzése tárgyában hozott határozata elleni felelőssége.

Felsőbánya r. t. város rendőrbiztosi állás szervezése.

Erdőd községi segédjegyző személyes pótléka.

Nagyamjány község határozata, a r. kath. temetőben épített kápolna fenntartására nézve.

Nagyomkut község gyalogjáró létesítése.
Az avasujvárosi segédjegyző választás elleni felelőssége.

Az apai körjegyzőség községeinek segédjegyzői állás szervezési ügye.

Nagypoleske község gyalogjáró fenntartása ügyében alkotott szabályrendelete.

Knászterebes község segédjegyzői állás beszüntetése.

Avasujváros község ingatlan eladása.

A szamosbori körjegyzőség községei szervezési szabályrendeletének módosítása.

A községi és körjegyzői egyet határozata lakás egyenértékének, a nyugdíjazási alaphatár leendő betudása tárgyában.

Nagyadarász község határozata a gyalogjáró költségeinek fedezése tárgyában.

Óvári község gyalogjáró építése.

Remetemező és Barlafalu szervezési szabályrendeletének módosítása.

Csengerbagos község kölesönügye.

A nagyri körjegyző drágasági pótléka.
Budapest székesfővárosi közönségének átirata, a sajtószabadság újabb törvényes rendezése tárgyában.

Nagybánya r. t. város határozata, az 1911. évről kiutalt államségély felosztása tárgyában.

Mérk község segédjegyzői állás rendszeresítése.

Vállaj község segédjegyzői állás rendszeresítése.

Nagykároly r. t. város határozata az 1911. évről kiutalt államségély felosztása tárgyában.

Erdőd község kútfúrásai ügye.

Avasujváros község határozata, a Grosz Somán és tsaitól vett ingatlan eladása tárgyában.

Szatmáruvári kölesön felvétele.

Kapnikbánya községi jegyző nyugdíj és fuvarátalányának felemelése.

Hodász község ingatlanvétele.

Kisszekeres község ingatlanvétele.

Olasva államadósági kölesönkötvény értékek helyre pótlása.

Ózv. Babutcsák Lászlóné segélye.

Görömbey Zoltán szolgálati idejének megállapítása.

Mikola község kölesön felvétele.

Nagykolos államadósági kölesön beváltása.

Arad sz. kir. város átirata a magyarországi

hírlapírók nyugdíjintézetének segélyezése tárgyában.

Az esküdtörvényszék tagjainak kisorsolásához bizottság megalakítása.

Ellátalozás, kilépés stb. folytán időközben megüresedett megyebizottsági taghelyek betöltése tárgyában intézkedés.

Nagysomkut község kérelme a kávéházak létszámának szaporítása ügyében.

Apa község vasúti tűzirtálaton belüli építkezésre vonatkozó tűzkár törési nyilatkozatának jóváhagyása.

Nagypoleske község szabályrendelete a kocsorok vásár- és ünnepnapokon való zárvaratása ügyében.

Ópályi község hasontárgyu határozata.

Az elhagyott gyermekek segély alapjának létesítése.

Az 1898. év végén hátralekötött maradt kórházi követelések megtérítése.

Nagykároly város, Vállaj és Szaniszló községeinek az elhagyott gyermekek segély alapjára vonatkozó zárszámadása.

Szabályrendelet a községi és körorvosok illetményeiről.

Fehérgyarmati közpórház építkezési ügye.

Vitka, Iloba, Mezőfőny, Kőszegremete, Ópályi, Misztótfalu, Nyirvasvári, Középhomoród, Pápos, Jármí, Ilk, Beltekodós, Gyűrűs, Felsőhomoród, Dióshalom, Lázár, Medgyes, Apa, Bükkszoldobágy, Lekenye, Nyírsaholy, Csanados és Nyírszászi községek 1910. évi háztartási zárszámadása.

Csanados község 1909. évi háztartási zárszámadása.

Apa község 1910. évi munkás számadása.

Apa és Szamostelek község 1910. évi közmunka zárszámadása.

Szamostelek 1910. évi szegény-alap zárszámadása.

Kocsord, Gyöngy, Kálmánd, Kaplony, Borvely, Kismajtény, Domahida, Kocsord, Gyűrűtelek és Tunyog községek 1912. évi háztartási költségelőirányzata.

Gyűrűtelek, Szatmárokörít, Kocsord és Vámfalu községek 1911. évi költség, illetve pótköltségelőirányzata.

Vm. alispán előterjesztése a gyámpénztári tőkék elhelyezésére pénzintézetek kijelölése tárgyában és a közgyűlés előtt 24 órával beérkezett ügyek.

Debreczeni István királyi tanácsos.

Péntek reggel rendkívüli kiadásban jelentette a Szatmármegyei Közlöny, hogy a királyi Debreczeni István polgármesternek, a községi és Nagykároly város fejlesztése körül kifejtett tevékenysége elismerésül a királyi tanácsosi ezimet adományozta.

A kitüntetés Debreczeni István polgármesteri szolgálatának 15-ik évfordulója alkalmából történt.

A Szatmármegyei Közlöny jelentése alapján csakhamar az egész városban elterjedt a kitüntetés híre és mindenütt azt az egyöntetű megállapítást váltotta ki az emberek között, hogy a királyi kegy megnyilvánulása ezúttal arra méltó és minden tekintetben érdemes férfival szemben történt.

Pénteken és szombaton valóságos bucsujáró helyül változott a városháza. A jótáratok és tisztelők nagy serege kereste fel hivatalos helyiségében a polgármestert, hogy a kitüntetés alkalmából üdvözlőjék.

A város egyes szakosztályainak tisztikara külön-külön tisztelegtek a szeretett hivatalfőnökkel, ki meglelt szavakban köszönte meg az ünneplést.

Több városi képviselőtestületi tag mozgalmat indított az iránt, hogy a polgármester 15 éves szolgálati jubileumát fátylánemmel és társasvacsorával üljék meg.

Eltűnt egy Lukácsiu!

Szatmármegyei származásának mondják.

Egy Lukácsiu Epaminondas nevű görögkeleti lelkész is a szedőlgök díszes kompánijába tartozik. Lukácsiu ezeltől három évvel ment Magyarországból Amerikába, hol román hitközséget szervezett. De ez a foglalkozás nem elégítette ki beesvágyát, fogta tehát magát és amerikai tőkepenészek segélyével alapított egy „Romanul” nevezetű bankot, melynek az lett volna a célja, hogy a kivándorlók pénzt gyűmölésztessék. Tavaly hazajött a lelkes, majd ismét visszatért Amerikába, újabb ajánlólevelekkel s menten hozzáfogott egy újabb „Aurora” nevezetű bank, valamint egy újságvállalat alapításához. A kivándorlók biztak ebben a pénzintézetben s átadták annak továbbítás végett az odahaza maradt családjaiknak szánt pénzeket. Ezeket a szegény embereket most keserves csalódás érte. Lukácsiu eltűnt és a logikusaltabb rendtelenségben hagyta ott bankját. A károsultak feljelentették a csalót. A kárvallottak közt szerepel a budapesti román hitközség is. A bank ugyanis nagyobb adományokat szedett be a Budapesten építendő román templom számára és ezeket az összegeket nem juttatta rendeltetésüknek.

Eddig szót az Állás című kövön nyomott lap jelentése. Érdeklődünk az ismerős nevű Lukácsiu kiletéről és sokan tudni vélik, hogy az eltűnt amerikai pan-bankár szatmármegyei származású. Ez azonban bizonyítottan szorul.

A nagykárolyi vasutak villamos hajtóereje.

A talabor-nagyági vizierőmű.

A Szatmármegyei Közlöny 1911. október 8-án is ismertette a talabor-nagyági vizierőmű tervét. Ebben a nagyjelentőségű dologban a munkálatok szakadatlanul folynak sok irányban. Máramaros vármegyénél az engedélyokirat kiadása van munka alatt és remélhetően nagyon rövid időn belül az megtörténik. Papp Simon az érdekes eszme felvetője, maga most tárgyal egy részről az államvasutakkal, másrésztől pénzügyi körökben. Az államvasutaknak ugyanis azt az ajánlatot teszi, hogy ez a vállalat kész a MÁV. összes vonalait 1) Nagykárolytól Körösmezőig, 2) Csapótló Volóézig, 3) Csapótló Királyházig villamos erővel vonatni. Szakemberek kiszámították, hogy a MÁV. a mai szenárak mellett is egymillió koronát takarítana meg ezzel a villamos vontatással.

A főváros központján. Villamos megállás. 10 percz a központi és nyugati pályaudvarhoz. 80 legmodernebb berendezett szoba.	Augustus hó elsején megnyílt az EDISON-SZÁLLODA Budapest, VII., Hársfa-utca 59. sz. (Király-utca sarkon.) Tulajdonos: POLLÁK JÓZSEF.	Hideg és meleg vízvezeték. Központi fűtés, villanyvilágítás. Figyelmes kiszolgálás. Értékesítés minden modern nyelvben Szobák 34

A közönség tájékoztatásul megjegyezzük, hogy ezen a vonalon menő vonatok átlagosan 600 lőért kötnék le. E szerint tisztán csak a talabor-nagyágyúvizmü, amely pontosabb számítás szerint egymaga 18.000 lőért fog produkálni, egyszerre és egyidejűleg és állandóan 30 vonatot bírva vontatni. Belátható időn belül ebben a 3 irányban egyszerre és folytonosan 30 vonatot járnak nem fog. Maradna tehát a vállalatnak ezenfelül bőségesen erő a világításra és motorikus czélokra.

Jankó Miklós főmérnök, az egész mű tervezője, most részletekben is kidolgozza a terveket, számításokat, más erőtermelésekkel való összehasonlítást csinál. Mentől jobban belemélyed a részletekbe, annál inkább megértődött abban a meggyőződésben, hogy ezzel az így produkáló erővel semmiféle gépi uton előállított erő nem konkurálhat. Így például tudjuk, hogy a legjobb hőerőmotorok a Diesel-félek. A legjobb azért, mert azzal lehet hő segítségével — a legolcsóbban — erő termelni. Ez az új erő ennél is körülbelül 50 százalékkal olcsóbb lesz.

Egy országos nevű szakember is kedvezően nyilatkozott a várható gazdasági értékről és eredményről.

Ezek mind olyan biztató momentumok, amelyek a nagy terv megvalósulását szinte a bizonyosság mesgyéjére állítják.

Szilágyi Böske Debrecenben.

Egy ottani színházban akar vendégszerepelni.

Szilágyi Erzsébet, ez a szerencsétlen félköttyű leány, szomorúan tapasztalta, hogy Nagykároly — mely a fővárosi rendőrség jóvoltából lett állandó tartózkodási helye — nem igen alkalmas talaj az általa kiesztelt apró szélhámosok keresztyénvitelére. Az utóbbi hetekben feltűnően kopott ruhákban mászkált az utcákon s most, hogy valahonnan egy lilaszínű pongyolára tett szert, kevés időre hűtlenné lett hozzá, átrándult egy néhány napra Debrecenbe, ahonnan valószínűleg utánvét mellett fogják visszajuttatni Nagykárolyba.

Szilágyi Böske utazásáról egy debreczeni újság a következőket írja:

Érdekes vendége van szerda óta Debrecennek. Szilágyi Böske, akinek nevétől a „Nap” hasábjain ellene megjelent cikkek alapján viszhangzott a Kárpátoktól Adriáig ez az ország. Nagykárolyból, szülővárosából pár napi tartózkodásra ideérkezett s ha a véletlen akarja, valamelyik színpadon is fel fog lépni.

Lapunk munkatársa ma meglátogatta a kisasszonyt Csapó-utcai lakásán, ahol hosszasan beszélgetést folytatott vele.

Szilágyi Böske magas, telt idomu, Meduza arcu, nem szép, de mindenesetre érdekes egyéniség. Első pillanatra egy jól termett falusi asszony benyomását teszi, csak a szemében ég valami aczolás tüze, ami nagy akaratok fellángolását mutatja. Mikor beszélni kezd, arcvonásai lassankint elvesztik keménységüket s ahogy hovatovább bizalmasabb lesz, már urrá lett felettünk s azután akár elhittet velünk olyasmit is, amit talán mással szemben kételkedéssel kellene fogadni. Olyan asszony ez, aki érzi, hogy a férfi sorsa az asszony. Bohém a szíve és kemény, számító az agya. Amit az egyikkel tárt karokkal nyújt,

azt a másikkal észszerűen lemérlegeli. Valami demimon könnyelműség párosul nála a magyar nyíltszívűséggel. Afféle vasuti barátkozó kedély, aki első percében elbeszéli az élettörténetét, hogy azután mikor legközelebb az utcán találkozik vele, elnézzen a fejed felett. Nem, ez nem lehet kalandor, vagy nagyon könnyelmű és korlátolt férfi, aki az ő nyul farknyi hamiságának fel tud tűlni. Annyi azonban bizonyos, hogy a lába és a dereka olyan kincs, amit nem minden koldus tud kifizetni aprópénzzel. És ez is valami, ami mellette szól.

Nagykarolyi úri család gyermeke vagyok — kezdi élete történetét. Az apám azonban már csak az adósságok légióját örökölte a régi királis vagyonnak. En korán érdeklődni kezdtem minden művészet iránt, főleg tánczolni szerettem szenvedélyesen. — Kicsi hangom is volt, családom elhatározta, hogy színésznővel nevel belőlem.

Beiratkoztam Rákosi Szidi színésziskolájában, amelynek elvégzése után a Bonboiernek, majd a „Jardin des Paris”-nak lettem a tagja. Előkelő mágás ismeretségem volt, szívesen szerződtek a hason nívójú mulatókba.

— És hol ismerkedett meg ezekkel a főurakkal?

— Részint odahaza Szatmármegyében, részint egy előkelő művészegyesületben. A Szaparyak, Wenckheim-fiúk és a jobb módú fiatal mágások színe-java személyes ismerősom.

— Igaz, hogy ön ezeket meg akarta zsarolni?

— Koholmány ez, melyvel előkelő állású és nevű, főleg csalódott embereket akartak kompromitálni. De hisz ez már azért sem lehetséges, mert az a barátság, mely engem hozzájuk kötött, volt olyan, hogy feljogosított apró-cseprő szívessegek kérésére.

— Azt mondják, hogy Ön József főherceget is beakarta fogni s ezért el is kellett távoznia a fővárosból.

— Hogy ez mennyire nem áll, a Nap czafoló cikkéin kívül az a körülmény igazolja, hogy nemcsak a ismét szerepeltettek a lapok, mint egyik botrány hősnője.

— Lenne szíves közölni talán az esetet?

— Szívesen. Az Aczél—Dégenfeld esetről van szó, amikor ez utóbbi a „Jardin de Paris”-ban szódavízzel locsolta le Aczél, aki páholyából engem fixírozott. Higgye meg — folytatta bohémával — szerencsétlen teremtés vagyok, mások egyik botrányát a másikra halmozzák és ki sem törődik vele, nekem meg folyton beagázolnak a magánéletembe.

— Van talán valami újságíró ellensége?

— Szapary grófnál ismerkedtem meg Apsay Jánossal, a „Nép” volt szerkesztőjével, akhez minden bensőséggel nélkül barátság fűzött. Ez kért, tegyem lehetővé, hogy lapja be ne szűnjön. Tettem is lehetéseket, melyek azonban nem vezettek kellő eredményre. Mindazonáltal nem hiszem, hogy ő intrikált volna ellenem. Az hiszem, az egész hajszá szenzáció hajházás volt a „Nap” részéről.

— Meddig marad Debrecenben?

— Pihenni jöttem ide pár napra, de nem lehetetlen, hogy körülményeim úgy parancsolják, pár hétig is maradnom kell. Ez esetben talán szerepelek valamelyik helyi színpadon.

Lilaszínű pongyolája megbillant s formás lába kikandikált a piros cipőből. Az arca és a szeme égett, így most az esti félhomályban úgy nézett ki, mint Márkus Emília a Kaméliás hölgy III. felvonásában, vagy mintegy demimond, aki az érzéseit és a lelkiismeretét veszi mikroszkop alá...

(GV. 22.)

Szüret előtt.

Mintaszüret Szatmármegyén

Szőlőbirtokosok és kormásárosok figyelmébe.

Jablonszky György szatmármegyei szőlészeti és borászati felügyelője egy szatmári újságba cikket írt, amelyet közérdekű volta miatt, az alábbiakban mi is leközlünk.

Borunk minőségének javítására, a szüretelés okoszerű végrehajtásával sokat tehetünk.

A fehérbor divatos zöld színe, a vörösnél pedig az annyira intenzív sötét szín, avagy egyes vidékeken a taposás miatt átvett vajsavas erjedés kiküszöbölése stb. csakis a szüret helyes keresztülvitelével érhető el.

Öméltósága a földművelésügyi miniszter ur 97206—VIII. számú magas rendeletével mintaszüret tartása rendeltetett el.

Szatmármegyén a Középhegy 22-23. számú területen (Mertz-féle szőlő) mintaszüretet fogok tartani, mire is az érdeklődő gazdák és munkások október 10-én lehetőleg reggeli 9 óráig szívesen láttnak.

Szatmármegyei bortermelésének nagy hasznára lenne, ha gazdátársainak a mai sok szőlőfélése helyett, fehérbor termelésénél az Erdei, a Hárslevelű s a Muscat Ottonel, vörösbortermelésé pedig a nagy Burgundi termelés körül eszmecserét váltának.

Törekedjünk a céltudatos, egyöntetű termelésre.

Múltán szeptember 31-ével az 1910—1911-iki borgazdasági év is befejezést nyert, felhívom figyelmüket azoknak, kik az 1908. évi XLVII. t. c. 14. §-a alapján bonyolítást vezető kötelesek, hogy nyilvántartásaikat most mikor pinczejökben legkevesebb a készlet, hogy azokat az 1908. évi május 28-án kelt 64200 VIII. 1909. számú földművelésügyi miniszteri rendelet 12. pontja értelmében zárják le.

Az évvégi készletet teljes egészében, egy tétel alatt vigyék át az 1911—1912-iki pinczegazdasági évre. Például: álladék az év elején X hl és liter, nem szükséges tehát részletezni sem a fajokat sem pedig a hordókat. Félreértés elkerülése végett az egy tétel alatti bejegyzés csakis az év végi készletre vonatkozik. A bevétel folytatolagos adatai kronológikus sorrendben 1-től kezdve továbbra is rendszeresen vezetendő.

Pinczevizsgálataim alkalmával — sajnos — óriási rendtelenségeket és förtelmes piszkot tapasztaltam sok helyen, kérem és figyelmeztetem az illetőket, hogy jövőben, hasonló esetek előfordultán nemcsak hogy 2 fent idézett törvényadta jogom legnagyobb szigorúval fogom kötelességemet teljesíteni, de a fogyasztó közönség érdekében oda fogok törekedni, hogy azoktól közegészségügyi stb. kihágás czimén az italmérési engedély megvonassék.

Sok kormásárosnak homályos fogalma sincsen a borkészletről. Kíváncsok lennének önképzéssel ismereteik gyarapítása, tehát ajánlom a földművelésügyi m. kir. miniszter ur kiadásában megjelent Utmutatás a must és bor helyes kezelése című 1. koronás műnek beszerzését.

Távol áll tőlem reklámt csinálni s hogy mégis felemlitem, tesszem ezt kötelességből azért, mert még sem lehet a boreladás, kormányítás cége alatt a fogyasztók egészségét tönkretenni.

Sirolin "Roche"

biztos, hatású tartós köhögésnél, alégutak hurutainál, hörghurut és asthmánál. Influenza és tüdőgyulladások után a jóízű Sirolin "Roche"-al való hosszabb kúra megvéd az összes ártalmas következményektől. SIROLIN, Roche oldólag és fertőtlenítőleg hat, elősegíti az etvágyat és emésztést. Szíveskejük a gyógytárakban átárazottan Sirolin "Roche"-t kérni.

14-90
3. IV. 1929
ÁRA K2 1.— 123

ÚJ KÖZLÖNY

PÁRTONKÍVÜLI POLITIKAI NAPILAP

ÖTVENEGYEDIK ÉVFOLYAM
UŽHOROD—UNGVAR, 1929. ÁPRILIS 14. VASÁRNAP
88. SZÁM

Ruszsínskó ipari helyzete 1928-ban

II.

A podkarpatszkaruszi mezőgazdaság régi kívánsága, hogy az új szeszírtörvény határain belül emeljék fel rendes évi főzési kontingensét legalább 10.000 hl.-re. E mellett szól az is, hogy Podkarpatszka-Ruszi évi szeszszüksége legalább is 20.000 hektolitert tesz ki. A három fennálló szeszgyár nem tudja üzemét kellőleg kihasználni s emellett drágább hő-energiával kell dolgoznia, mint a szlovenszki gyáraknak; a történelmi országrészek szeszgyárait nem is említve. Itt főleg a szén magas vasuti tarifája említhető, hiszen a szeszt Csehszlovákiából és Szlovéniából kell Podkarpatszka-Ruszihoz hoztatni. Tekintettel arra, hogy a szeszárak az egész republika területén egy-egy esetben vannak megállapítva, a helyi szeszgyárak elbéli követelése jogosnak mondható.

Az új iparírtörvény megalkotása óta nagy konjunktúra állt be a rum és lí-körgyártás terén. A nagy konkurren-cia azonban arra készítette a gyártókat, hogy gyártmányukat a leg-olcsóbban hozzák forgalomba, ami természetesen a minőség rovására megy. A prágai központnak az a véleménye, hogy a nagyobb gyár-tás, nagyobb fogyasztást von ma-ga után. Podkarpatszka-Ruszi-ban nem állja meg a helyét. Az egyes gyárak konkurrensciát revízió alá kellene vonni s ezen a révén a gyár-akat számát apasztani. A podkar-patszkaruszi szeszipar egyik kíván-ságát az is képezi, hogy szüntessék meg az annak idején kiadott „Sro-bár” rendeletet, mely a szesz szabad kimerését korlátozza.

A kőbánya-ipar, amennyiben ilyen Podkarpatszka Ruszban egyáltalá-ban képviselve van, egész éven át működött. Utak és hidak építésénél kapott nagyobb munkákat, valamint a vasutépítések építésénél. A rad-ványi „Gránit” rt.-t. 1928-ban meg-vette dr. Trebický Jan Prágából s a bányát ismét üzembe helyezte. A bányát jelenleg 50 munkást alkalmaz és ismét normális fejlődést mutat. Kiváncos volna, ha az állami épít-kezéseknél elsősorban a helyi bányá-

ipart vennék figyelembe. Az elmúlt évben egyezséget kötöttek a kavics-szállítók is, melyek a bratislavai kö-i ipari szövetségbe vannak tömörítve. A szövetség tarifaengedményeket követel a vasut részére történő szál-lításoknál. Ez az ipar a jövőben újabb fejlődésnek néz elébe, ameny-nyiben az utadó-alap részére történő nagyobb szállításokra van kilátás.

A podkarpatszkaruszi ipar súlyo-san van megterhelve adókkal, szo-cióális terhekkel, baleset-, betegse-gélyzői-, rokkant- és agkori bizto-sításokkal. Az ipar tehát nem dolgozhat nagy haszonra s bátran ál-líthatjuk, hogy csak azért tartja fenn a különböző üzemeket, hogy azok be ne szűnjenek. A szociális terhek közel 12 százalékát teszik ki a kifi-zetett béreknek. Főleg Podkarp. Rusz keleti részében működő ipar helyzete súlyos, melyen legalább tanfakédezményekkel kellene segí-teni.

Ez alkalommal meg kell emlékezni a távírda és pósta körüli anomáliák-ról is Podk. Rusz keleti részében. A távíratok néha kétnapos késéssel ér-keznek meg. Ennek oka a ritkán elő-forduló telefon és sürgőnyhálózat s az, hogy Podk. Rusz keleti részével csak Kosicén át lehet összeköttetést kapni; ez az egyetlen vezeték azon-ban nem tudja Prágával a forgalmat lebonyolítani. A telefon összeköté-tés Románia felé is elégtelen, mert azt még máig sem bővítették ki, úgy ahogy azt a szükséglet megkövetel-né. A telefon és távírda mizériák már Užhorodon tapasztalhatók, ami-ben természetesen nem hibás a sze-mélyzet, hanem a lehetetlen diszo-kációs viszonyok, melyek minden fejlődést lehetetlenné tesznek. Ezért ideje volna, ha az užhorodi postapa-lota felépítéséhez mennél hamarabb hozzáfognának.

Egyéb körülmények is vannak, melyek megakasztják az ipar fejl-dését. Ruszsínskó keleti részében az utak olyan rosszak, hogy ezáltal napról-napra növekednek a fuvar-költségek. Ha ezek az állapotok nem javulnak, úgy lehetetlenné válik, minden modern üzem részére, hogy

jó eredményeket tudjon felmutatni. A vagyonhiány is megbénítja az ipar fejlődését. Állandó a panasz a kocsi-hiányra s ez legjobban volt észlel-hető az elmúlt év őszén, amikor a konjunktúra a legnagyobb volt. A vasutigazgatóság ugyan mindent el-követett, hogy a vagyonhiányt meg-szüntesse, de nem sikerült a hajón segíteni, mert a vasutügyi miniszte-rium ezeddig nem tett meg semmit a vagyonpark szaporítása érdeké-ben.

Végül rá kell mutatnunk a podkar-patszkaruszi ipar fontosságára, mely a nyugati konkurrenciával amúgy sem tudja felvenni a versenyt s ha azt akarjuk, hogy iparunk fejlődés-nek induljon, úgy nemcsak az állami hivatalok, de a nyilvánosság rész-ről is megkövetelhetjük azt, hogy mindenben a legmesszebbmenően tá-mogassa hazai iparunkat.

1840/29

Cosulich Line Triest

a következő hajókkal „Vulcania”, „Sa-turnia”, „Presidente Wilson” és „Martha Washington”-nal olcsón és kényelmesen szállít

Argentiniába (Buenos Aires)
Brasília (Rio de Janeiro, Santos)
Uruguayba (Montevideo)
Egyesült Államokba (New York)
Prospektusok és információk
Cosulich Line-hoz
Praha II., Václavské n. 67/11.

Trozkij nem mehet Németországba

Berlin, április 12. A német kor-mány hosszas mérlegelés után tisz-ta politikai okokból megtagadta a Trozkijtól a beutazási engedélyt.

Az optánszpört május 29-éig megszakították

Bécs, április 12. A román-magyar optánszpört május 29-ikére elhalasz-tották.

A szlovenszki és ruszsínskó vasutasok megkapják a kívánt fizetéspótlékokat

Prágából jelentik: Azok az ellen-tétek, amelyek a szlovenszki és ruszsínskó vasuti alkalmazottak és a vasutügyi minisztérium között az egynevezett szlovenszki pótlék miatt keletkeztek és amelyek peres utra terelődtek, valójában megszüntet-ték. A vasutügyi minisztérium egyenlőre a vasutasok körében nagy meglepetést keltett.

A Talabor—nagyági vízmű létesítése nagyot lendítene Ruszsínskó gazdasági helyzetén

Írta: Dr. Hamvai Lajos.

Az olvashatunk hozzájárulást il-lendőnek tartjuk. Millautz, György, osztályvezető mérnök, a vasut-üzem minden vonatkozásban jól ismeri állásánál és szakértelménél fogva.

Engem különösen a talabori vízmű érdekelt, mert szinte bábszékletem a kérdés megszületésénél. Eppen azért meglepett az osztályvezető urnak az a megállapítása, hogy az erre vonat-kozó vizálati adatok csak a cseh-szlovák rezsim óta állanak rendelkezésre. Az én biztos tudomásom sze-rint Jankó Miklós, volt szigeti kul-turmérnökségi vezető, amikor Papp Simon tervelő megbízásából az alap-tanulmányokat megírta, több évig figyeltette és tanulmányozta a víz-árállási viszonyokat és részletes ad-atokat gyűjtött. Később Papp Simon átruházta engedélyét Mikes Armin grótra, aki svájci mérnökkel teljes

Azért vagyunk itt, hogy

Önt és gyermekeit felöltöztessük tetőtől talpig. Berendezzük az Ön lakását, berendezzük az Ön konyháját és szükség esetén, diszkrétan hitelt nyújtunk az áruért.

Árak és választék konkurencia nélkül. Kiszolgálás mindenféle helyi nyelven.

LEGIONÁRIUS SZÖVETKEZET

UŽHOROD

Ennyi erejű villamosság teljesen elégséges volna, hogy egész Ruszinszkrét világítással és egyéb célra szolgáló motorikus erővel ellássa.

A motorikus erők közé számítva az esetleges vasutak hajtására szolgáló erőt is.

Jóllehet, ez a vízimű és berendezés sokmillió koronába kerülne, — a villamos erő mégis aránytalanul olcsóbb volna, mint a tüzi-erővel előállított villamosság. Olcsóbb volna nemcsak a petróleumnál, hanem az olajos mécsesnél is. El kell ugyanis képzelni, hogy egy hektovatt villamosság két olyan lámpát tud egy óra hosszáig táplálni, amelynek mindegyike 40—50 gyertyafény erejű.

A világításnak azonban inkább kulturális, mint gazdasági jelentősége van. A gazdasági jelentőség ott kezdődik, hogy kéznél van egy hihetetlenül olcsó, biztos és tiszta erőforrás, amellyel a legkisebbtől a legnagyobb gépekig mindent el lehet hajtani. Ezt az erőt vasut hajtására felhasználva, a vasutépítést a fele költségére szállítja le, fenntartását pedig a negyedére.

Ha ez a vízmű megépülne, teljesen bizonyos, hogy rögtön megépülnének az annyira hiányzó vasutak is és benépesedne ipartelekkel a vidék, ami már nem is helyi, de országos érdek volna.

Nagyon kíváncsok volna, hogy ez, a szinte ajándékcszámba menő hajtóerő, a gyümölcsöztetést kereső tőke figyelmét felkeltse.

Elvérzett az erdélyi magyar diákság az érettségi barrikádon

Az erdélyi magyar kisebbség diákjainak tragédiájáról újabb jelentések érkeznek. Az a sajnálatos sovíniszta politika, amelyet a román iskolaiügyi miniszter folytat, meghozta gyümölcsét és diadalmas győztesként gázol át az országon: Az érettségi barrikádján elhullottak a magyar ifjak, el még azok is, akik negyedszer-ötödször próbálkoztak meg ennek az embertelen akadályversenynek a leküzdésével. Leihatalan az az elkeseredés, amely az érettségi vizsgálatok nyomán Erdély egész magyarországból kibomban, ami érhető is, ha tekintetbe vesszük, hogy Brassón 90, Temesváron 80 százaléka bukott el az érettségi magyar diákoknak. A szóbeli vizsgálatoknál a feladott kérdések között ilyenek szerepelnek:

Milyen ruha volt a síből kiadott Alexandru Basarabon és övéi milyen fejek voltak kifestve? A diák, aki nyolc éven át istentelen körülmények között nyögte a mai iskolai rémnapját, lehajítja fejét és kétségbeesetten, csüggedve hallgat. Nem, az Alexandru Basarab sírhájaról nincsen ismeret. A vizsgázatásnak ez a módszere általános egész Erdélyben. A legkedvezőbb eredmény ott mutatkozik, ahol „csak” 52 százalékat buktatják el a magyar diákoknak.

ÚJDONSÁGOK

MÉCS LÁSZLÓNAK

Embernek szívében van Te nemes szíved;
Látod a bűnt, a gőgöt — s szegényt,
Látod a sötét börtönöket és fényes palotákat,
Látod egy rohamot a pusztulásba,
Látod egy csillagot messze elhullani,
Látod tengeret dőlőfenyő tanyosulni —
Bűszke hegyeket símára elapadni,
Mindent egy tágos mélységhez közeledni... —
Mindent!

Idegen „istenek” fújják trombitájuk.
Hallod a szimmet, a gyászindulót?
Temeletünkre készül egy izzó, marcona sereg,
Töltik is már a „győzelmi serleget”.
Halottak akarnak öltöztetni miniket;
Ezt a Dicső Népet, ezt a Magyar Népet!
Ki nem tűr magán büszke félcényeket,
Rabigát és gyászos ellenséget soha —
Soha!

Tárd ki a Szívednek lámpoló érzelmét!
Ne enged a bűnt menni tovább;
Magyarnak lenni dicső, fény és pompa;
Ősi dicsőségét gyalázat nem marja!
Gyalázat halottja mi sohasem leszünk,
A mi nagy Istenünk ezt nem is akarja.
A „serleget” az ellenség már kezében tartja!...
Esküszünk! Esküszünk, hogy soha ki nem isszal!
Soha!

Zborovszky Károly.

— **Halálozás.** Kovács Rezső erdőőr, magyar testvérünk, július 2-án Gyertyánligeten, hosszas szenvedés után elhunyt. Temetése óriási részvét mellét folyt le.

— **Harap a finác kutyája.** Černi József Nagyboconk szolgálatot teljesítő finác hatalmas farkas-kutyája f. hó 2-án kiharapta a láb-szarát s azonkívül is több harapást ejtett egyáltalán nem akar, amennyiben emez egyházi ünneplés nem használtatik fel oly megnyilvánulásokra, amelyek a közrenddel összhangzatban nincsenek vagy az állammal szemben ellenséges intenciókat követnek.

„A cseh szupremácia bálványának oltárán minket áldoznak fel”

Dr. Grosschmid Géza szenátorunk a szenatus legutóbbi ülésén hatalmas beszédet mondott. A beszédéből lapunk szűk terjedelme miatt csak a következő részt közöljük:

A külügyminiszter ur pár nap előtt tartott exorzéjából csendült ki az a politikai hitvallása, hogy a külpolitikában az igazság másodrendű tényező! — Fő a hatalom és annak érvényesítése.

Nos hát ugyanez a politikai hitvallás irányítja a mi részünkre és mi felénk a belpolitikát is.

A törvényjavaslat tárgyalása alkalmával kimutattuk, hogy az életre hívni szándékolt új rend ellentmond a lakosság szükségleteinek. — A régi vármegyék ugyanis földrajzi adottságok voltak, a gazdasági és kulturális szükségletek szerint alakultak ki és hogy azok megszüntetése természetesen fogja maga után vonni városaink lehanyatlását, ezek gazdasági életének elsoványodását és kulturális színvonalának súlyos csökkenését.

Ezt az igazságot az állam belpolitikájának irányítói bizonyára épp ugy tudják, mint én. De az igazság másodrendű tényező.

Mi magyarok nem irigyejük a csehekét! azt, hogy nemzeti életük szabadságához eljutottak, nem irigyejük, hogy sok szenvedés után az élet örömeihez is elértek, — csak nem ismerjük el, hogy a szerencse e kedvezése jogot adna nekik ahhoz, hogy velünk, mint letport ellenséggel bánjanak.

— **A fűrdőzés áldozata.** Ismét áldozatot követelt az Ung. F. hó 3-án, az esti órákban, a Vadaskert alatt fűrdőzők rémületet keltett és a vízben egy felbukkanó tetet. Katonák, tűzoltók vállvetve láttak neki a keresésnek, de csak egy negyedóra múlva találták meg egy vidéki fiú holttestét. A rögtön megkezdett mesterséges lélegzés már semmi eredményre nem vezetett s csak a halott tudták a kórház halottasházába szállítani.

— **Megjött a 20%-os nyugdíjemelés.** A hivatalos lap közli a 80. számú törvenyt, amely a tábornoki nyugdíjak miatt oly soká vádudó nyugdíjörvényt tartalmazza. Szól ezen törvény állami tisztviselők, bírák, tanárok, tanítók, állami altisztek, csendőrök, katonai havidíjasok, felekezeti tanítók, képzőintézet tanárok és óvónőkről, akik az 1920/222, a 922/231 és az 1923/152 számú törvényekben biztosított szolgálati idő beszámításában nem részesültek, s akik nem a teljes szolgálati idő és legmagasabb nyugdíjban részesülnek. A foganatosítás iránt eddig azonban nincs semmi intézkedés, pedig aki gyorsan ad, az kétszer ad.

— **Negyvenöt millió koronát hozott a tavalyi tátrai idegenforgalom.** Hivatalos statisztika szerint az 1927. évi tátrai idegenforgalom negyvenöt millió korona bevételt jelentett. A tátrai szanatóriumok és a szállodák elemliszerekért kerek tíz millió koronát adtak ki.

— **Idegen állampolgárságu zenészek alkalmazása.** (Fenntartással közöljük egyik lapírtásunkban megjelent alábbi híradást). Július 1-től kezdve az összes külföldi zenészek egy miniszteri rendelet folytán nem játszhatnak többé Csehszlovákiában s így a kávéházak, bárók és vendéglők tulajdonosai ezután csak hazai zenészeket alkalmazhatnak.

— **Kun Béla miatt bukik az osztrák igazságügyminiszter.** Az osztrák igazságügyminiszterünk elutasította a magyar kormány-nak Kun Béla kiadatására vonatkozó kérését. Emiatt Dinghofer dr. igazságügyminiszter és pártja, a nagyméret néppárt közt konfliktus támadt, ami miatt Dinghofer dr. pártja rendelkezése bocsátotta tárcáját.

— **Ácsatolnak három községet a nagyszőlősi járásból.** Jól informált helyről kapjuk a hírt, hogy T. Ujjak és T. Keresztúr községeket a nagyszőlősi járásból a beregszászihoz és Salánk községet az illosvai járáshoz csatolják. Az intézkedés szükségét természetesen nem értjük, de sejtjük is még visszatérünk reá.

— **Szent István ünnepe megtartásának beiktatása** tárgyában Gregorovits képviselőnk kérdésére a belügyi, az iskola- és nemzetművelődésügyi miniszterektől a következő válasz érkezett: A kormány távol van attól, hogy az alkotmánylévél 121. és 122. §-ának rendelkezéseit megsértse s következésképp Szent István emlékének egyházi megünneplésébe beavatkozni egyáltalán nem akar, amennyiben emez egyházi ünneplés nem használtatik fel oly megnyilvánulásokra, amelyek a közrenddel összhangzatban nincsenek vagy az állammal szemben ellenséges intenciókat követnek.

Kisebbségi politikánk alapelve, hogy népközből fenntartsuk azt a faji öntudatot, hogy mi ez államunk egyenlő elbánásra és egyenlő szabadságra jogosult polgárai vagyunk és ezért tiltakozunk a közéletben való teljes elhaggyatásunk ilyen kísérletei ellen.

Fő a csehszlovák szupremácia bálványa és ez a bálványimádás az, amelynek oltárán a nemzeti jogokat feláldozzák. Feláldozzák olyképp, hogy nyoma se maradjon.

A birtokreform elvitte a magyar birtokosok földjét, a bírósági területek új beosztása elvitte a magyar lakta vidékek nyelvhasználati jogát stb., a közigazgatási reform életbeléptetése el akarja vinni a multnak minden emléket! Ezért olyan sürög-e reformnak a Szlovénokóban és Ruszinszkóban való életbeléptetése, ezért a kétféle mérték:

Tíz év óta folyton hangzó demagóg jelszavak hogy a „fekete grófok” földjét a népek kell juttatni, hogy a kulturális elnyomástól felszabadult szlovák nép nyelvi jogait a legmesszebbmenően kell érvényre juttatni, hogy a szolgabírálság alól a demokratikus szabadságba kell a népet emelni.

Az indítvány azonban mindezt figyelembe nem veszi, Szlovénokót és Ruszinszkót leicsinyli, közömbösen mellőzi, tényleg csak a „kísérleti nyúl” szánalmas és komikus szerepére kárhoztatja.

— **Hamis ökoronások vannak forgalomban.** Alig csendesedett el a Romániából becsenpázzott hamis 10 koronások utáni kutatás, máris újabb hamis pénz került forgalomba. Zsegera Ödön nagyboconki kereskedő átszolgáltatta a csendőrségnek egy darab hamis ökoronát, mire a csendőrség nagy apparátussal megindította a nyomozást. A hamisítvány alakja teljesen hasonló, csak a csengése tompa. Felhívjuk olvasóinkat, hogy legyenek figyelmelemmel minden esetben tegyenek jelentést a hatóságnak. Több mint valószínű, hogy a hamis ökoronásokat Romániából hozzák át a határon.

— **FOTO SALON Halász Sándor** fényképezési műtermel: UZHOROD, Fenczik-tér 5. (Kovács Dezső mellett), MICHALOVCE, Fő-u. 5. sz. — Fényképek a legszebb és legmodernebb kivitelben készülnek. — Fényképfelvételek esti vagy borus időben villanyfény mellett.

— **A tanító urak szíves figyelmébe!** Kormos Gerő ungvári ref. ig. tanító szerkesztésében és kiadásában megjelent: Számítan az osztatlan el. iskolák II. csoportja (II. és III. évf.) számára, az osztott iskolák II. oszt. részére; Ára 6 Ké. Továbbá Szám- és Mérés tan. az osztatlan el. iskolák felső (III.) csoportja (IV.—VI. évf.), osztott iskolák III.—VI. oszt. részére; Ára 9 Ké. Ugyanezen könyvek ruszin nyelvűen is megjelentek a következő cím alatt: „Рокункова книжка”; Ára 6 Ké. és „Учебник Арифметики и геометрии”; Ára 9 Ké. — A magyar kiadás engedélyezve van az iskolaiügyi miniszter 1926. jun. 10.-én kelt 65554-1. sz. rendeletével a magyar-tananyelvű iskolákban, a ruszin kiadás pedig 1927. szept. 22.-én kelt 112582/27-1. számú rendelettel a ruszin-tananyelvű iskolákban való használatra. — A tankönyvek megrendelhetők Főidei Gyöny nyomdájában Ungvár, Duchnovics-u. 7.

— **X jó és olcsó polgári ebédoszt** hat-ható Dombajla-utca 14. sz. alatt.

A LEGNAGYOBB KINCS

amit a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a természet adott nekünk, a két szemünk világát.

Vigyázzon a szeméire

mert szemével szerezheti csak

szakképzett látásorvos

kezelését. — Olyan a szemét kényeztetni

amint a

1933. január 13. — 16. szám

KASSAI ÚJSÁG

7. oldal

RÁDIO-MŰSOR

PÉNTEK, január 13.

Kassa, 11.55: Gramofon. 13.35: Gramofon.
16.10: Rzenekar. 19.20: Fuvószenekar. 20: Gr.
— Prága, 11: Gr. 12.10: Gramofon. 13.40:
Gramofon. 16.10: Rzenekar. Cseh szerzők. 19.20:
19.30: Tarka-est. 19.55: Fuvós-ötös. 20.35:
Bűnös Conan Doyle. — Budapest, 9.15:
Páthó és Rádus gramofongyűjtemény.
Közből 9.30: Hírek. 11.10: Nemzetközi viz-
jelzőszolgálat. Vízjelzőszolgálat magyarországi viz-
jelzőszolgálat. 12.10: A rádió diákörse. 12.15:
Eugen Stept orosz balajaja zeneiárdája hang-
versenye. Közből 12.35: Hírek. 13: Pontos
időjelzés, időjárás- és vízjelzőszolgálat. 14.45:
Hírek, diplomatazenekar, piaci árak, árfu-
lyamhírek. 15.30: A rádió diákörse. 16.10:
„Jagazságié” Irta és előadása Bagumbay
András. 16.45: Pontos időjelzés, időjárásje-
lentés, hírek. 17: „Nagyvad vadász”.
— Madarspach Viktor dr. előadása. 17.30:
Balletszínház. A Budapesti Hangverseny
Zeneiárdája hangy. Karagay: Nádor Mihály.
19.15: Békéfi-est. 20.45: A rádió külső
negyedőrája. 21: Európai hangverseny. A
torinói rádióelőadás musorának követé-
tése. Közreműködik az olasz rádió szimfo-
nikai zenekara Riccardio Zandonai vezén-
telével. Utána kb. 10.30: Pontos időjelzés,
időjárásjelentés, hírek. Majd Bura Sándor
és cigányzenekarának hangy. a Dunapalota
színház. — Aliga, 20.30: Gr. 21.05: Gramo-
fon. 21.15: Műsor: Jancsó bároszóna című
operája. 23: Táncezen. — Barcelona, 19:
Trió. 20: Kivándor. Gr. 21: Gr. 22.10: Könyv-
nyelvi zene. 22.30: Zaruella Madridből.
— Bar, 17.30: Gr. 20.30: Operaszínház. 22:
22.30: Gr. — Etes, 11.30: Silver-est. 12.40:
Jehudi Menuhin gr. lemez. 13.10: Gramo-
fon. 15.20: Schumann-balladák. — 27:
Szopán, alt, hegedő és zongoraverseny.
19.45: Német népdalok. 22.10: Hírekről
szór. zene. — Belgrád, 11: Rzenkar. 12.05:
Gr. 15.30: Népdalok. 21: Nagy szimfonikus
vés. 21.30: Orosz dalok. 22: Szilveszteri
est. — Berlin, 16.30: Szór. zene. 17.40: Hí-
r. 19.10: Karónek. 19.35: Zeneiárdi vers.
20.45: Beethoven: Egynél fuvósok. 21.35:
Merkel dalok és versek. Utána hírek, majd
24-ig fuvószena. — Breslau, 16.10: Szór. z.
19.30: Szór. zene. 21: Európai hangy. Tori-
nóból. 22.35: Szór. zene. — Brinn, 16: Me-
sek. 19.05: Alk. 9.15: 13.35: Német hírek és
előadás. 20: Tarka-est. — Bratislava, Fran-
cia adó. 18: Szór. zene. 19.15: Gr. 21: Rzen-
kar István Simóné énekesnővel. 22: Szór. z.
23.10: Gr. Flanagan adó. 18: Zeneiárdi hgy.
19: Szakszerve. 19.20: Goes tenorista
hgy. 21: Torinó. 23.15: Gramofon. — Buks-
rest, 17: Rzenekar. 20: Filharmonikusok
hangversenye. — Davenport, 16: Szór. zene.
17: Táncezen. 19.30: Schubert-dalok szop-
ráhangra. 23: Rzenekar. 24—1: Táncezen.
— Frankfurt, 17: Szór. zene. — Hamburg,
16.30: Szór. zene. 17.35: Fuvószena. 19.30:
Népezen és népdalok. 21.15: Hírdemít hgy.
23.35: Táncezen. — Heilberg, 19: Hangy.
20.10: Szimf. hgy. Közma: Kuhlenskamf
György hegedűművész. — Kalundborg, 19:
19.30: Cseledivény. 20.30: Szór. zene.
21.45: Szopán, alt és tenorverseny. 22:
Táncezen. — Klagswusterhausen, 17.55:
Haydn: D-dur vonósok. 21.50: Európa-
hangy. Torinóból. 24-ig Szór. zene. — Lan-
genberg, 17: Kamarazenekar. 20: Amerikai
niger egyházi dalok. 22.30: Etes. — Leipzig,
21.50: Európai hangy. 23.05: Ríet z.
cseballón. — Lemberg, 18: Parton és
stopánének. — Ljubljana, 17.30: Sza-on z.
— Madrid, 20: Hangjáték. Zenei ujd-
sápek bemutatása. — Mladon Poglani,
19.30: Szór. zene. 20.30: Rádioszínház. —
Münch, 16: Vonósármas. 19: Vezes hgy.
19.30: Csak Triszt, kávéházi zene. 21: Ze-
nekar hgy. — Mor. Ostrova, 9.30: Rendf.
zene. 12.30: Rzenekar. — München, 15: Sz.
zene. 19.25: Gr. 21.15: Szólisták. 22: Szep-
nádok két hárfára. — Oslo, 16.30: Szór. z.
20: Egyházi zene. 22.30: Közv. Torinóból.
— Palermo, 16.30: Jazz. 20.30: Gr. 20.45:
Szimf. hgy. — Páris, Poste-Parisien. 20:
Gr. 21.30: Sz. Brillia. 21.30: Humor a zené-
ben c. szimf. hgy. — Páris, Radio-Paris.
20.30: Krettyi-szár. 21: Olasz nemz. est. —
Poznan, 23: Kávéházi zene. — Pozsony, 10:
Gr. 16.55: Gr. 18.30: Gr. 19.20: Macudinski
zongoravivése Marx. Romanikus vers-
nyét. Játéssz. 21.10: Clairville. A sorsdöntő
meghívás c. vigjáték. — Riga, 16.40: Szá-
lon zene. 19.15: Szimf. hgy. 21.30: Szór. z.
— Róma, 16: Vonósármas. 20.45: Vezes
hgy. — Stockholm, 17.20: Falszi zene. —
Strasbourg, 15: Zeneiárdi hgy. 19: Kamara-
zene. 20.45: Gr. 21.30: Szimf. hgy. Bich zong-
oraművész. — Stuttgart, 10.10: Beetho-
ven: D-dur hegedűverseny. 10.50: Kuhn-
és Hans-dalok. 11.15: Előzetesgyűjtemény hangy.
— Svájc Romand adó. 15.30: Rádioszóna. 20:
Dalok. 22.50: Mandolin- és gitározene. 21.10:
Operett- és hangosfilmzene. — Varsó, 17:
Szór. zene. 18: Könyv- és táncezen. 20.15:
A filharmonikusok hgy. Rubinstein Arthur
zongoravivése. 22: Táncezen. — Zán-
ráb, 17.30: Dalok és áriák. 17: Trió. 18.45:
A modern festészet. 22.10: Táncezen.

A „Talabor-Nagyági” vizierőmű (A jövő reménysége)

Irta: Dr. HAMVAI LAJOS

Pócsa. 1933. Ruz ma siralom völgye. Azért tette a vizierőművet, hogy a jövő-
hold erdeje van, amelynek értéke ma is
ténni ki, ha kilehetne használni és ez az
egész vagy nem holtok. Szóval, a jövő-
mőcsök csak poton áron értékeltek, nem
különböztet márkája is. Az okokat mindenki
tudja, mellőzöm tehát a felsorolásukat. Ha
ma megvalósul az autómű, egy holt tete-
met talál itt, amelyet nehéz lesz felleszteni.
Egy mód még volna, hogy új életet terem-
senek itt, ezt akarom ismertetni.

Itt nálunk már hallottak a Talabor-Nagyági
vizierőműről, amelyről én annak idején, amikor
a terv felmerült, sokat írtam, de oda kiej-
nyukt felé, nagyobb keveset tudnak róla.
Szeretném — már évtizedek óta — is
ha minél szélesebb körben tudomást vennék
arról, hogy tulajdonképpen miről van
szó: azért írom e sorokat. Mármostan
itt hozzájárulok — két melléklettel — a
kassai Tiszába. Az egyik — jobban fel-
a Talabor, a másik a Nagyág. Az előbbi a szim-
véri havasokból ered és Buzságyáig, az
utóbbi a toronyal havasokból ered és Huszár-
nál ömlik a Tiszába. A két víz nagy víz-
vezető helyiség választja el egymástól. Van
olyan pontja a két víznek, ahol csak 1200
m-nyi ez a távolság és csak egy magas hely
van közte. Ez a pont a Talaborra néző Kö-
vesztető közszög külső határa, az úgyneve-
zett Rákóczi-forrás mellett van. Ez Buzsá-
gyától 35 km-re van a Nagyágáig, de
pedig Alsóbuzságy, 33 km-re Huszáról. De
az a különös helyzet áll fenn, hogy a Tala-
bor ága 174 m-rel magasabban fekszik a ten-
ger színe fölött, mint a Nagyág. Volt itt
először egy kiváló kultúrtermék, akit
észrevette. Azaz, bizonyára észrevette már
más is, de nem tulajdonított neki fontosságot.
Ez a mérték azonban felkeltette ennek a jelen-
létét. Elgondolta, hogy ha a Talabor vizét
egy alagút vezetése a hegy másik oldalá-
ra, ott egy 172 m magasú vízvezető fel-
vezetkező be a Nagyágba. Ezt az ő eszméjét,
vagy mondjak felfedezését közölte egy na-
gyon előrelépő emberrel és azonnal hozzá
is fogtak az előkészületekhez, amelyek két
részből állottak: tervezésből és engedé-
lyezésből. Mindkettőt el is végezték. Nekem
is volt munkatértem ebben, tehát ismerem a
lejáró részleteket a tervet és a jogi hely-
zetet.

A MŰ TERVE

A terv ébélből áll: völgyzárhatót készíteni a
Talabor völgyében és ott a vizet egy nagy tö-
ben összegyűjtve a Nagyágba 1000 méter
vizek a tárolásáról van szó; annak a tömök
tehát néhány négyzetkilométer tározatnak
kell lenni. A völgyzáró gát földszíne fölött
20 m magas volna. De annak olyan erőnek
kell lennie, hogy a rettentően nagy víznyo-
mást kibírja. Tudom, hogy a terv szerint a
betonig alapja 27 m szélsőre van tervezve,
a teteje pedig 20 m-re. A hegyen keresztül
egy több méter átmérőjű alagút futna a
Talabor-oldalon a hegy lábánál, amely a
Nagyág oldalán a hegynek majdnem a tete-
jén kúszik ki. Ott egy nagy víztároló épít-
tenének, amelynek a felelőből 4 nagy cső
menne végig a hegyoldalon, amelyek az a
víz a Nagyágba ömlene, ahol turbinák fo-
cúdnak fel és adnák az erőt a dynamóknak. Ezt
a tervet az engedélyesek előadták egy zrí-
fának, aki komolyan foglalkozott a megvalósítá-
sával. Ez aztán hozatott sávjai-mérnökkel,
akik egy egész esztendő alatt fel- és le-
völgyben és esztendő alatt tanulmányozták a
meteorológiai viszonyokat, mert meg kellett
állapítani, hogy van-e oly mértékű csapadék,
amely ilyen völgyzárhatót megtölt vizet és
állandóan megtartja a szükséges vívműt; más-
részt a lejáró részleteket elvezették a
mérőket és kidolgozták az egész terve-
zetet.

Az eredmény ez: A turbinákkal 45.000 ló-
erőnyi energiát lehet termelni, természet-
esen állandóan és szakadatlanul. Ez tehát a
lényeg. Most ébélből indulunk ki 45.000 lóerő
keresztben. 30.000 KW (kilowatt) villamos
energiát tud termelni. Itt tehát csak közön-
séges számolási műveletek kell végezni, hogy
kiszámítsuk, hogy ez hány KW-órát jelent
egy évben. Kijön keresztszám 460 millió KW-
óra. Tudom, hogy a tervezet szerint az egész
mű a vezetékekkel együtt 300 millió Ké-val
költséggel; ma — azt hiszem — jóval
kevesebbet kerülne. Felteszem, hogy éppen
csak 260 millió. Tudni kell, hogy egy ilyen
mű, ha jól el van készítve, örökös dolog, a
megkezdése kora is minélis. A tervezet
költség tehát csak az adminisztrációs költsé-
gek.

Ha csak 10 fillérbe veszem egy KW-óra
után elérhető bevételét, az évi bevétel 26 mil-
ió Ké, vagyis a befektetés összes 10%-a,
amelyből csak az adminisztrációs költséget
kell levonni.

Minden városban és minden faluban tudják, hogy milyen kellemes és előnyös megszállni Budapestén a Bristol Szállóban.

Előszéken kiszolgálás
Kellemesen fűtött szoba
Kifőtött étkezés
Naonoként és személyenként
12.- P.-ért

Élőszobában műtrágya-gyárat, amelyhez
csak villamos kemencékben előállított több
ezer fokos hő kell; azután kalciumkarbid-
gyárat, mert éppen a mű mellett vannak
mészhegyek; végre papírgyárat, amely-
hez az itt lévő fenyőfák és részben bükki
fák lehet felhasználni. Valamelyes számvetést
tehetünk: Először a villatásra csak egy
26-od részét számított az egész termelt
energiának, vagyis 10 millió KW-órát. Ebből
a fűtetett erő 8 millió lenne, az ingyenes köz-
világítás 2 millió. 1.— Ké-t (a mai 4.— Ké
helyett) számítva KW-óránként, az Ké 8 mil-
ió. A vasut, továbbá a motorikus gyárak, az
ipari és házi áramok felhasználásának 150
millió KW-órát 10 fillérével számítva; 16
millió Ké; a vegyi gyárak, amelyek csak na-
gyon csekély költséget bírnak el, felhasznál-
nának 160 millió KW-órát, 3 fillérével szá-
mítva, 3 millió Ké. Így kijönne 1 KW-óra
átlagosan 10 fillér. De a vegyigyáraknak
egészen ingyen is lehetne adni az erőt; ez
volna az állam hozzájárulása iparpolitikai
címén.

Ez volna azután igazán „közhasznú társa-
ság.” Az energia értékének a demonstrá-
lására felhozok még egy adatot. Ha köz-
fűtéssel akarnánk 45.000 lóerőt állandóan és
szakadatlanul termelni, kellene hozzá napon-
ként 21 vagon előrendelt kőszén. Ennek az
árát 70.000 Ké volna. Vagyis egy évi fűtő-
anyag bevétele 25 millió. A vizierővel
1 fillérbe sem.

Ez az üzleti oldala a dolognak.

A mű európai szenzáció volna

De van nem kevésbé fontos más oldala is.
A Talabor, amely — szintén a fentebb vázolt
helyzetből következők — a nagy esztendő
fogva rendkívül rakodatlan föld, Évöl-
évre nagy pusztításokat végez. Hővadás-
ok és ősi esztéskor olyan tömegű vizet
zúdít a Tiszába, hogy ennek a rendes medré-
re nem bírja el. Innen származik Buzságyától
lefelé egész Szőlőig a sok pusztító árvíz,
mely évről-évre rengeteg károkat okoz az
egy kevés földet bíró népességnek.

Hogy milyen mérhetetlen fölfutásd
okozza erre az egész országára ennek a
tervek a megvalósítása, azt innár min-
denki megítélheti. Ennek az intézménynek
nem ártana a szomszédokkal való áldatlan
gazdasági viszony sem.

Ez a mű ezenfelül európai szenzáció volna,
mert itt a nagy áldatlan mű műve. Földön.
Vannak nagyobb teljesítések, de azok mind
egyszerű völgyzárhatók, amelyekből a vizet
a zárgátot át baktatják. Ily módon élelnek

Hitler legyverszünetet köt a kormányval a hadügyi és miniszterelnöki tárca ellenében

(Szájt tud. táv.) Hitler tegnap váratlanul
Berlinbe érkezett. Ezzel kapcsolatban az a
hír terjedt el, hogy a nemzeti szocialisták
vezére tárgyalásokat kezd Schleicherrel a
nemzeti szocialista pártnak a kormányba va-
lő belépése ügyében.

A várt megbeszélésre nem került sor,
mert Hitler az esti órákban elutazott Berli-
nől. Schleicher és Hitler megbeszélése a jó-
vő hétre marad. Jól informáltak úgy tudjuk,
hogy a tárgyalásokon legyverszünetet köt
a nemzeti szocialista párt a kormányval,
majd

Hitler már nem ragaszkodik a kancellári
tiszttséghez. Megelégszik a birodalmi, had-
ügyi és a porosz miniszterelnöki tárcával.
A német nemzeti párt és a centrum to-
vábbra is kitart álláspontja mellett, hogy élen
ellenében meggy a kormányval szemben.
Amíg a nemzeti szocialisták beleszereznek
abba, hogy a birodalmi gyűlés márciusig is
még elnapolják, a német nemzetiek és a cent-
rum hallani sem akarnak arról, mert

elhátróztok szándékuk, hogy megbu-
tadják a kormányt

a parlamentben. A német belpolitika tehát is-
mét izgalmas napok előtt áll.

Világ szlovénei egyesüljete!

A szlovének el akarnak szakadni Jugoszláviától

Belgrádból jelentik: A Jugoszlá-
viában élő szlovének vezetői érte-
kezletet tartottak, melyen kimond-
ták, hogy a Jugoszláviában, Ausz-
triában és Magyarországon élő
szlovéneknek egyesülniük kell. Ha-
tározatukban aztán a legelőse-
ben elítélik a belgrádi kormány
diktatorikus uralmát és a kisebbsé-
gekkel szemben folytatott erőszá-
kos politikáját.

Kormánykörökben nagy izgalom keltett a
szlovének határozata. Hangzóját, hogy

a szlovének határozatából nem tűnik ki
Jugoszlávia területén, vagy más álla-
mokban akarják-e egyesíteni a szlovéneket.

a határozat tendenciája azonban arra mutat,
hogy a szlovének el akarnak szakadni Jugo-
szláviától.

A kormány lapjai hangoztatják, hogy a
szlovének veszedelmes politikát folytatnak.
Ezútn durván támadják a lapok a szlové-
nek vezetőit: Korosecet undok kétsé-
n kársekk nevezik. Hangoztatják, hogy Ma-
cek a horvátok erőszék vezére sokkal szim-
patikusabb egyéniség, mint Korosec.

Irta: **VHĚZ MÁRTA FERENC**

[illegible]

A betlehemi Kisded születése idején is válságban volt a világ. A kegyetlen, kezes, az önkény és elnyomás, a vesztés és gyűlölet e sötét korban is aszru várt az emberiség. A világ azonban nem a hatalmasok, a milliomosok, a királyok, a püspökök, a papok uralta világ. Végigszállta a krisztusi szeretet hozott, amit Mesterük tanított nyoman a tizenkét megtérlés apostol hirdetett. Hába húztak karóba, hiszfesztik meg követőiket, az egy kis csapat mégis milliókká növekedett. A kiömlött tengernyi nép nem rettetette vissza azokat, akik hitték az evangélium Istent-országát. Megőrizzék a szent szavakat, a szent írásokat és egyetemes gyűlést tartottak az egész zará: Krisztus lett, akinek csak fegvere volt: a szeretet.

[illegible]

Oh, ha volna egy végtelen nagy pa-
ka, egy mesebeli nagy karácsony-
alatt, ahova leülhetnének az emberek
mindannyian... szívük megtelne szin-
tettel és megfogadnák, hogy ezután
jók lesznek és nem bántják a másik er-
sért, testvérüket...

**Szennyvizderítésre alkalmas
bazalt tufa-követ szállít**
HJ. KREPUSKA GÉZA, Somoskőújfalu
(Nógrád megye.)

mérétezését, költségvetés kiírását

kivitelei ellenőrzését vállalja a
**BUDAPESTI ÉS VIDÉKI
CSERÉPKÁLYHAKESZÍTŐ
IPAROSOK ORSZÁGOS
SZÖVETKEZETÉNEK**
„MŰSZAKI OSZTÁLYA”
Budapest, VII., Erzsébet-körút 18. l. e. 7.
Telefon: 421-343.

Medvével és az őserdő bozótjával küzködve
dolgoztak a mérnökök

Báró Bánffy Dániel földművelésügyi miniszter a kárpisálókészítésben a mult bűtén betör-	20 km-re egymást kb 4 km-re közelíti meg

Néző Bárdy Dániel a múltbéli betanulmányok köztételezői közül az egyiket a 20 km-re, egymástól 40 km-közötti megállókban a Tatabánya folyó mentén 20 méterrel felelő magasságban a Nagyvíz színtérségében. Azon a helyen tehát az egyenlőre a rendkívül előnyös körülmények, hogy a kétértelmű elválasztás helyszínén állnak és a Tatabánya folyó vizét a Nagyvíz völgyébe átvezetve

A felátószivárgó vizjáról, a Duna–Tisza-csatorna, megépítését és hasznosítását, valamint a Ferenc- és Ferenc József-csatorna hasznosítását és a rendszeres öntöző gazdálkodás szolgálatába állítását.

A Keletmagyarországi Villamossági Rész-
vénytársaság körülfekintő tanulmányok után
elsőnek ezen vízterelőn kiépítést vette
programjába és

1942-43. folyamán elemezte a helyi-
tervezés működését és elemünkkelát és
kidolgozta a mű általános elrendezését,
melyet az alábbiakban röviden vázolunk.
Az elemünkkelát kiterjedési a vízterület
tervezéshez nélkülözhetetlen geodéziai, ta-
latani és hidrologiai adatok feltárására és
feldolgozására, a vízterület lényeges méretei
és általános elrendezését.
Az elemünkkelát legnehezebb munkarésze

Ezeknek a tárolóknak építését már nagy-
szabú előmunkálatokkal készítették elő.
A legelőrehaladottabb stádiumban van a Talor-
bányán—Nagyvölgében épülő tárolóknak a
víztermelőinek elkészítése, aminek jelleme-
zőszerűen az iparügyi minisztérium illetékes
részéről a következők igen értékes és érdekes
felvilágosítások kaptak:

[illegible]

*
Már az első világháború előtti tervek foglalkoztak egy a természet adottságainál fogva különösen előnyösek látszó lehetőséggel a Talabor és Nagyág völgyében. A Talabor és a Nagyág a Tisza jobboldali mellékfolyói Kárpátságnak, melyek a határ közelében erednek és Huszt tájéka felé ömlenek a Tiszába. A két folyó többé-kevésbé párhuzamosan futnak egymással szembe, és a Tisza felé fordított szájukkal a víznek a völgyek felől a Tiszára való beáramlását segítik elő. A geodézia felvételek igazsággal továbbá a Talabori vízerő hasznosítása alappondolatlannak helyeslést, mely szerint a vizet nem a Talabor völgyében, hanem a Talabor és Nagyág völgyek között kell kihasználni. A Talabor-völgy; elzárás és a Nagyág-völgy elzárás. A közelmúltban körül 185 méter magas emelkedésű kőszög mutatók, melyek

Magyar gyártmányú
eredeti

„Vogete“
rendszerű billenődobos
gyorsbetonkeverő-
gépek

(70—375 liter sebértartalommal)

Uj cikkünk:

„Fregoli“ gyorsfelvonó berendezés

Gyártja: Mezői-, Bányai-, iparvasutak és Általános géngyári rt.
Ez előtt: ORENSTEIN és KOPPEL MAGYAR Rt.
BUDAPEST, VI. VILMOS CSÁSZAR-UT 31. Tel. 127-354.

18

VÁLTOZÓK LAPJA 3. oldal.

_____

magasságkülönbség egy 3,7 km hosszú úttal hasznosítható, úgy hogy a Talabor v. ezen az alságuton keresztül átvezethető. Nagyág-völgybe és nyomócső segítségével vezethető a Nagyág balpartján lévő erőben a turbinákra.

A geológiai előmunkálatok

során a társaság a tervezett völgyelzárás
 a művek helyén számos kutatóknak kés-
 tetett. Ezek az előmunkálatok kimutatták,
 hogy a műtárgyak tervbevetett helyén
 nagy mélységben

teherbíró homokkő-rétegek találhatók.

Az így feltárt adatok – különben megegynek a m. kir. Országos Öntözésügyi Hivatal már 1939-ben megindított geológiai mérésekkel – amikor elsősorban öntözővízről medence völgyelzárásának tanulmányozására, kutató tárókat vezettek a tervektől helyén a heggyoldalba – hasonló megfigyelt eredményeivel.

A hidrológiai előmunkálatok

a legnagyobb üzemvízmennyiséget
m³/sec.-ban állapította meg

és a vízszegény időkben lefolyó vízmen-
ségek összegyűjtésére egy 400.000 m³ b-
gadóképességű heti kiegyenlítőmedence
vezését határozta el, a vízkivételi műnél
völgyelzáráshoz tartozó vízgyűjtő terület
km²-kiterjedésű.

Az elűnmunkálatok során számos nehézség kellett a vállalat kioldott mérnökei és műszaki alkalmazottainak megküzdene, mely nehézségek egy részét a mai hábo körülmények okozták: így műszerek hiányoztérő segédok hiánya, közlekedési nehézségek stb. A talabóri és nagyi: mun helyek ugyan légvonalban csak ca. 4 km voláigban vannak egymástól, mégis a köz eő magas hegyerin miatt a másik mun hely eléréséhez mindig 60 km-es utat kel gőpócsival megtenni. Így jelentkeztek üzemanyag ellátási nehézségek is. A nehézségek másik feltárá abból adódott, hogy

az erőmű helye a legközelebbi lakott köz-
ségtől kb. 20 km távolságra mélyen a he-
gyek közé van beékelve.

Ezért először a vállalat kiküldötteinek be-
kot kellett építtetni, ahonnan kilánculva
gezhették 7—8 km-es körzetben munkájuk.
A vállalat mérnökei korá tavasztól

szög, ami az időjárás viszonyok egyáltalán nem lehetővé tették, sokszor a legmosztató körülmények között teljesítették feladatukat. Sokszor a hegyek közti napokon keresztül a torban lakva, esőben, hidegben, stb. Sokszor kilométereket kellett hegynek fel, hegyre le, minden ut nélkül, gyalog vagy lóháton megtenniük, míg a nehezebb műszerek, s rak stb. máshás állatokra voltak felpakolva és a könnyebbeket a méréseknél alkalmazó segédeműkösök vitték. Ilyen, sokszor több napos, a hegyekben való tartózkodású alkalmával az élelmiszerük is természetesen csak az ott, a helyszínen előkészítettkből, konzervekből stb. állt össze.

Zemkivül Kárpátja hegyei egyéb me-
lepedőit is szolgálták. Így például egy-
re a Menciai fellegvár sátrakkal táborozó e-
s portot az egész táj egy medve támad-
sága miatt nem lehetett megközelíteni.
pányvadászat élezését és a szelíd ma-
látrányban szertefutó lovaknak az őszesze-
dossát volt ennek a kellemetlen ismeret-
nek az előljárása. További nehézség-
munkák a háromszögletes pontok távoli el-
lyezéséből, a terep szabadságtól és a sz-
bontásokról, úgy hogy az erőben nagy-
kon irást kellett vezetni. Igen hátráltatta
munkákat a gyakori esőzések, ami viszont
üzemvíz mennyisége és kiegészítőanyagok
személtartásai nagy jelentőséggel.

Minden nehézség ellenére is sikeres befejeződtek az előmunkálatok és Kállai Miklós miniszterelnök, kinek személyes irányítása mellett kezdődtek meg megannak a munkálatok, megelőzését fejezték ki a munka előrehaladása felett, mikor a

**Magyar gyártmányú
eredeti**

"Vögele"

**rendszerű billenődobos
gyorsbetonkeverő-
gépek**

(70—375 liter dobortartalemmal)

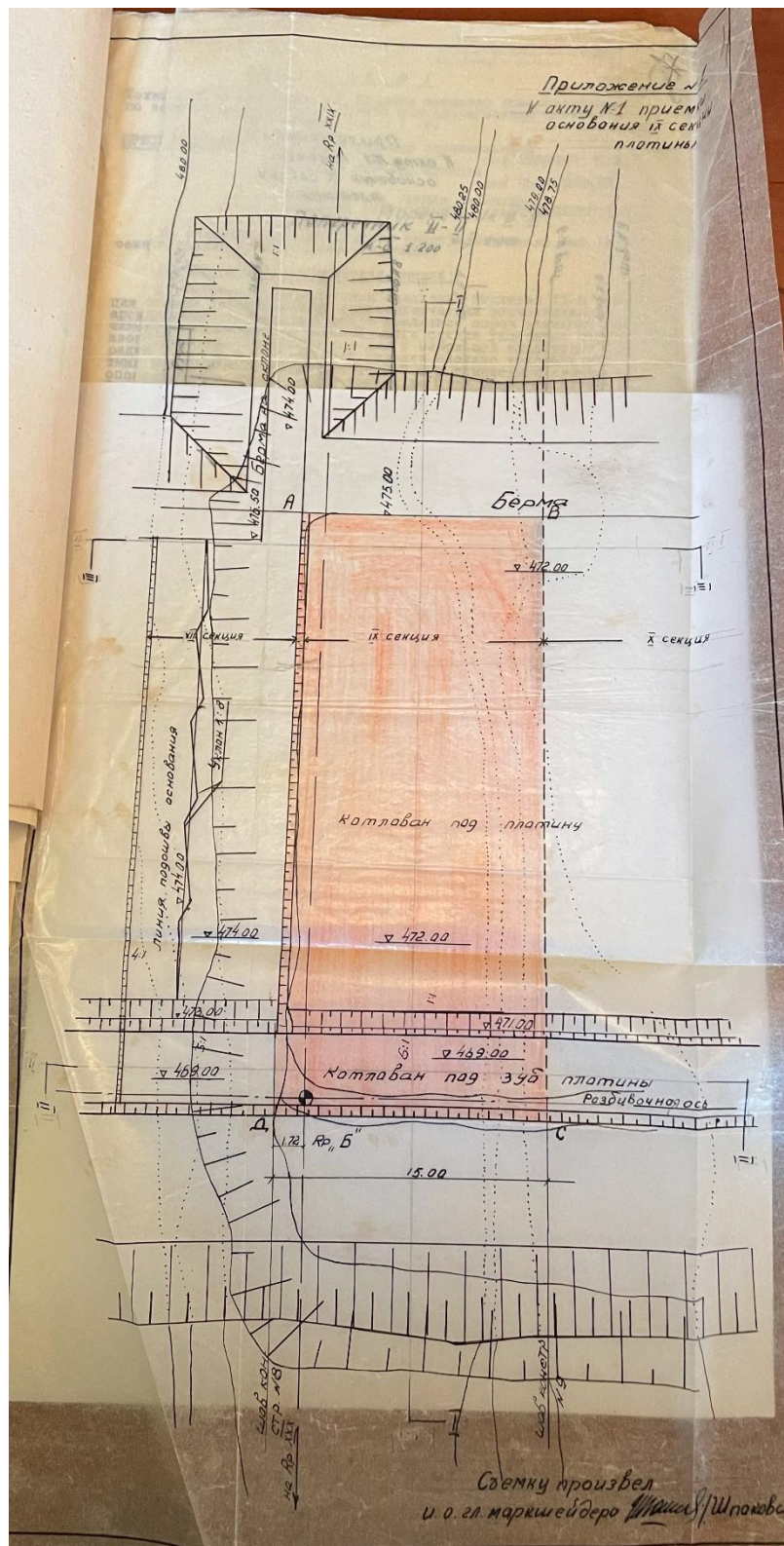
Uj cikkünk:

„Fregoli“ gyorsfelvonó berendezés

Gyártja: Mezei-, Bányai-, iparvasutak és Általános géngyári rt.
Ezelőtt: ORENSTEIN és KOPPEL MAGYAR Rt.
BUDAPEST, VI. VILMOS CSÁSZAR-UT 31. Tel. 127-354.

_____

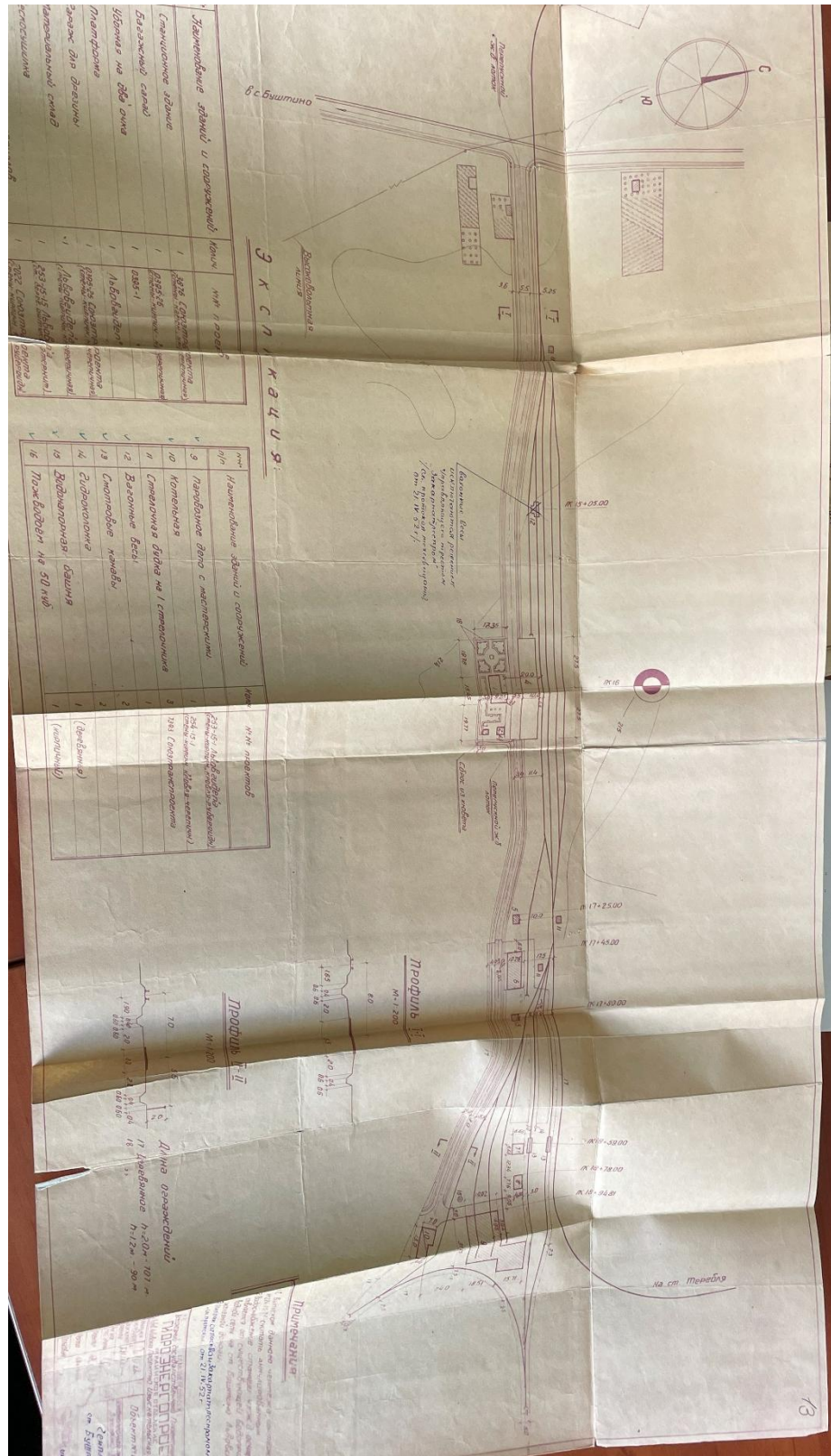

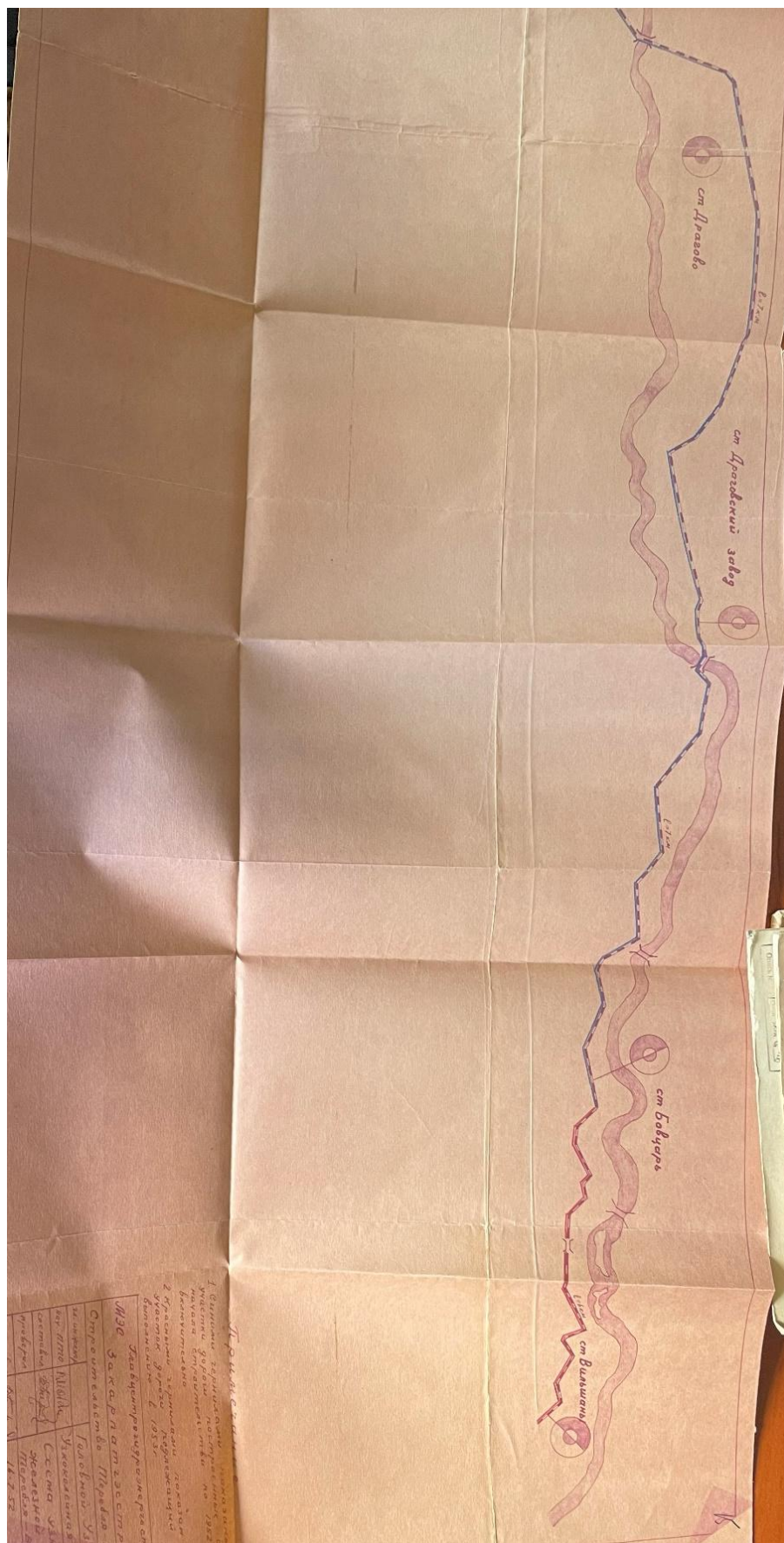

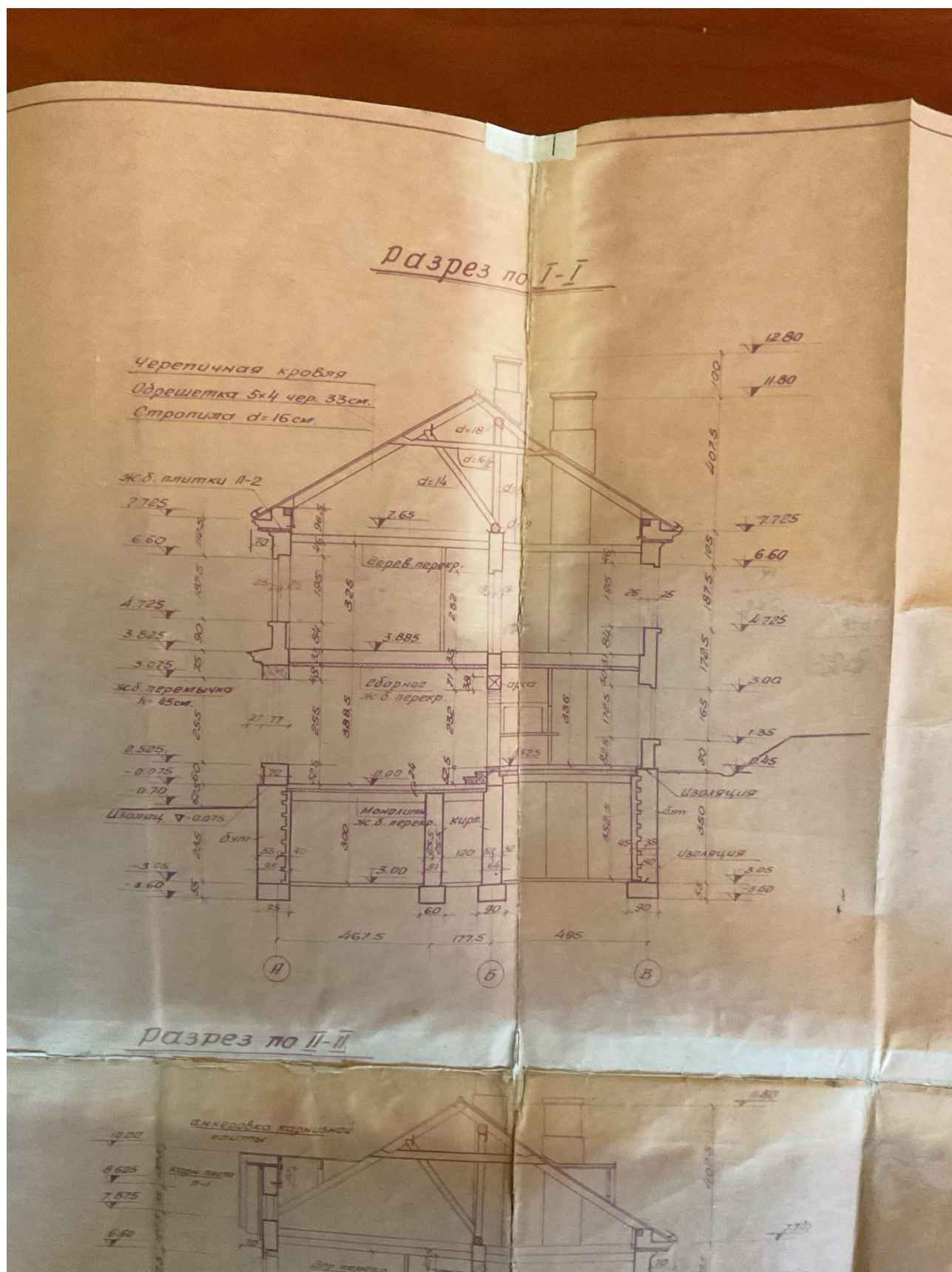

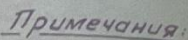
Меллэкет 11. Егэрмезő állomás alaprajza. KTÁL, F. P-1097, op. 1, od. zb. 192, ark. 16.

Melléklet 12. A kisnyomtávú vasút vonalának alaprajza. KTÁL, F. P–1097, op. 1, od. zb. 192, ark. 8.

1. Отметка пола $\pm 0,00$ соответствует абсолютной отметке 348,20.
2. Над дверями с буквой "Ф" ставить фрамуги высотой 70 см и шириной по ширине двери.
3. Дымовой канал от плиты кухни начать с $\Delta 0,60$, а вент. каналы с $\Delta 3,00$
4. Заглавный лист см. черт. № 287-7-1.

МЭС		ГЛАВЭНЕРГОПРОЕКТ	
Всесоюзный Государственный Проект			
ГИДРОЭНЕРГО			
УКРАИНСКОЕ ОТДЕЛЕНИЕ		г. Львов	
г. Львов, Львовской Проектно-Смартинской			
Начальник экспедиции	И. М. М.	Здание У.	Планы разрезы
руковод. группы	И. М. М.		
Проектиров.	И. М. М.	Масштаб 1:10	Размер листа 676 × 814
Разработано для инж. проект.			
Чертежи			
Копировать	Край сильно		